

Sisekaitseakadeemia
Piirivalvekolledž

Andrus Reimaa
BK050

**SISEKOOLITUSSÜSTEEM PIIRIVALVES JA SELLE
RAKENDAMINE.**

Lõputöö

Juhendaja:
Maiko Martsik, MA

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Mai 2008
Töö pealkiri: Sisekoolitussüsteem piirivalves ja selle rakendamine.	
Töö autor: Andrus Reimaa	alkiri:
Referaat Käesolev lõputöö on esitatud 55 leheküljel. Viidatud allikate nimekirja kuulub 38 nimetust. Töös on esitatud 24 joonist ja 2 lisa. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning resümee on esitatud inglise keeles. Lõputöö uurimisobjektiks on Eesti piirivalve sisekoolitussüsteem. Uurimisaineks on: sisekoolitussüsteemi hetkeseis ja piirivalveametnike rahulolu sisekoolitussüsteemiga. Lõputöö eesmärk on välja selgitada senine Eesti piirivalve sisekoolitussüsteemi rakendamise kogemus, selle tulemuslikkus ning piirivalveametnike rahulolu sellega. Eesmärkide saavutamiseks uuriti teemakohaseid kirjandusallikaid ja normdokumente, viidi läbi anketeerimine, analüüsi uurimistulemusi. Uurimustulemuste põhjal selgus, et sisekoolitussüsteem ei ole käivitunud tervikuna terves piirivalves. Praegu toimiva sisekoolitussüsteemiga piirivalveametnikud rahul ei ole. Uurimustööd saab kasutada sisekoolitussüsteemi analüüsis, kusjuures töö annab hea ülevaate sisekoolitussüsteemi hetkeseisust ja selle põhjal saab teha muudatusi sisekoolitussüsteemi eesmärgipäraseks muutmiseks.	
Võtmesõnad: sisekoolitussüsteem, personali koolitus, koolitaja, sisekoolitaja, koolitus vajadus, planeerimine, elukestev õpe.	
Keywords : internal training system, personnel training, trainer/teacher, internal trainer, training necessity, planning, lifelong training.	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia piirivalvekolledž	
Kaitsmisele lubatud: Juhendaja:	alkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. PIIRIKONTROLI TEOSTAVATE PIIRIVALVEAMETNIKE KOOLITUSSÜSTEEM ...	6
1.1 Piirivalveametnike koolituse ajalooline ülevaade	6
1.2 Piirivalveametnike koolituse hetkeseis ja arengusuunad	9
2. SISEKOOLITUSSÜSTEEMI RAKENDAMINE PIIRIVALVES	12
2.1 Sisekoolitajate roll organisatsioonis	12
2.2 Sisekoolitussüsteemi rakendamine piirivalves	13
2.3. Sisekoolitussüsteemi rakendamine piirivalvepiirkondades	20
2.3.1. Põhja Piirivalvepiirkond	20
2.3.2 Kirde Piirivalvepiirkond	21
2.3.3 Kagu Piirivalvepiirkond	22
2.3.4 Lääne Piirivalvepiirkond	24
3. RAHULOLU SISEKOOLITUSSÜSTEEMIGA	26
3.1 Uurimuse eesmärk ja meetodid	26
3.2. Küsitluses osalenud piirivalveametnike iseloomustus	27
3.3. Uurimustulemuste analüüs	29
3.4 Uurimustulemuste kokkuvõte.....	42
KOKKUVÕTE.....	44
RESÜMEE.....	47
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	48
LISAD.....	51
Lisa 1. Ankeetküsitlus.....	51
Lisa 2. Uurimustulemuste usaldatavuse kontroll z-testi abil.	55

SISSEJUHATUS

Eesti piirivalve on karjäärisüsteemil põhinev organisatsioon, mille juhtimiseks kasutatakse käsuõigust. Taasiseseisvumisest alates on piirivalvurid valvanud ja kaitsnud riigipiiri ning ajutist kontrolljoont nii maismaal, merel kui ka piiriveekogudel. Piirivaleametnike koolitus on korraldatud ja juhitud süsteemisiseselt. Koolitused ei ole olnud süsteemsed ega vastavuses kaasaja kutsehariduse nõuetega. Kaasaja koolitusnõuetele vastavat kutseharidust hakati piirivalveametnikele omandama alates 2002. aastast¹.

1. mail 2004. aastal liitus Eesti Vabariik Euroopa Liiduga. Eesti piirivalve hakkas valvama ja kaitsma Euroopa Liidu välispiiri. Toimusid muudatused piirivalve arengusuundades. Eesti piirivalve peab oma organisatsiooni viima sellisele tasemele, et oleks tagatud Euroopa Liidu sisepiiridel valvamise režiimi muutus ja Schengeni Konventsiooni rakendamine.

Et suurendada Euroopa Liidu liikmesriikide turvalisust, peab peale tasemeõppe teostama ka kutse- ja ametialaseid täiendkoolitusi. Ajal, mil organisatsioonis üha enam arvestatakse ressursside kokkuhoiuga, kus pannakse suurt rõhku protsesside efektiivsusele, muutub järjest aktuaalsemaks personali arendamine organisatsiooni sisemiste ressursside abil.² See tähendab, et üheks võimaluseks koolituste läbiviimisel ja organisatsiooni koolituse eesmärkide saavutamisel on sisekoolitussüsteem.

Tulenevalt eeltoodust on lõputööle püstitatud järgmine *probleem*: kas tänane sisekoolitussüsteem Eesti piirivalves täidab oma eesmärgi ja kuidas seda süsteemi tõhustada?

Lõputöö *eesmärgiks* on välja selgitada senine Eesti piirivalve sisekoolitussüsteemi rakendamise kogemus, selle tulemuslikkus ja piirivalveametnike rahulolu sellega.

Töö *uurimisobjektiks* on Eesti piirivalve sisekoolitussüsteem.

Uurimisaineks on sisekoolitussüsteemi hetkeseis ja piirivalveametnike rahulolu sisekoolitussüsteemiga.

¹ Siseministerium. 2004. Piirivalve arengusuunad 2007 (2008), lk 9.

² Lõhmus, M. Simson, L., Vigla, H. 2002 Kaasaegne juhtimine ja personali koolitus. Tallinn: OÜ Vastus lk.109

Töö eesmärkide saavutamiseks on autor püstitanud järgmised *ülesanded*:

- uurida teemakohaseid kirjandusallikaid ja normdokumente;
- anda ülevaade sisekoolitussüsteemist piirivalvepiirkondades;
- selgitada piirivalveametnike rahulolu sisekoolitussüsteemiga;
- analüüsida ja võrrelda uurimistulemusi;
- teha järeldusi ja ettepanekuid sisekoolitussüsteemi parandamiseks.

Eesmärgi täitmiseks kasutas autor töös järgmisi uurimismeetodeid: kirjandusallikate ja juhendmaterjalide analüüs, ankeetküsitlus, andmeanalüüsimeetod ning järelduste tegemine.

Uurimuses saadud andmeid saab kasutada sisekoolitussüsteemi parandamiseks ja need võivad olla abimaterjaliks sisekoolitussüsteemi normdokumentide välja töötamiseks piirivalves.

1. PIIRIKONTROLI TEOSTAVATE PIIRIVALVEAMETNIKE KOOLITUSSÜSTEEM

Mõtteid sellest, et inimene peab õppima kogu elu ning et tulenevalt moraali ja eetika põhitõdedest omandatakse erinevates elufaasides teadmisi erinevalt, võib leida juba Sokratese, Platoni ja Aristotelese töödest.³ Paljud inimesed teevad seda piirivalveteenistuses olles või sinna asudes. Järgnevalt annab autor ülevaate piirivalveametnike koolituse ajaloost.

1.1 Piirivalveametnike koolituse ajalooline ülevaade

1990. aasta septembris algasid eeltööd Eesti Vabariigi Piirivalve taasloomiseks. 20. september moodustati Vabariigi Valitsuse majanduspiiri komisjon. Asuti rajama piiripunkte ja algas majanduspiiri toimimiseks materiaalsete vahendite ettevalmistamine. Kavandati normatiivakte, mis määrasid kaupade kontrolli piiril ning majanduspiiril tegutsevate ametiisikute tegevuse⁴.

Vabariigi Valitsuse majanduspiiri komisjoni istungil 25. septembril 1990. aastal võeti vastu otsus korraldada alates 1. oktoobrist 1990 majanduspiiri kaitseteenistuse ülemate seminar. Kuulutati välja üle-eestiline vabatahtlike kogunemine katsetele, kuhu ilmus ligikaudu 350 meest. Vabatahtlikud tegid läbi jõu- ja vastupidavuskatsed, kirjaliku teadmiste testi ja kirjutasid essee. Esimese kursuse lõpetamisel, 10. oktoobril 1990. aastal, suunati piirile 90 meest. Neist omakorda valiti välja piiripunktide ülemad ja inspektorid. Kursused „Eesti piir II“ ning jätkukursus „Eesti piir“ toimusid sama aasta novembris ja detsembris⁵.

14. detsembril 1990. aastal alustas õppetegevust Remniku õppekeskus, millest kujunes esimene produktiivne piirivalvureid ettevalmistav õppekeskus. Remniku Õppekeskuses said sõjalise piirivalvealase alghariduse kaheteistkümnel kursusel kokku 2304 piirivalvurit⁶.

³ T, Märja, M, Lõhmus, L, Jõgi. 2003. Andragoogika. Tallinn: Ilo, lk 9

⁴ Piirivalveamet (2000) Piirivalvepäevik 1990-2000 lk 2

⁵ samas, lk 2

⁶ Piirivalveamet (2000) Piirivalvepäevik 1990-2000, lk.3

2. jaanuaril 1992. aastal alustas Tallinna Piirivalvekool kutseliste piirivalvurite ettevalmistamist. Kool kujutas endast suletud sõjaväelist õppeasutust, mis valmistas ette maa- ja merepiiri valvavaid allohvitseri ning passikontrolöre. Esimene kursus oli neljakuuline, kuid edaspidi kestis koolitus kuus kuud, millest üks kuu kulus praktikale piiril. Koolitus kestis 1100 õppetundi ja selle jooksul võeti läbi üle kolmekümne õppeaine. Kogu õppeprogramm oli seotud kaitseväelise ja piirivalve ainetikuga⁷.

7. jaanuaril 1992 avatud Kuressaare õppekeskus spetsialiseerus rannakaitsele, seal koolitati prožektoriste, radari-operaatoreid, vaatlejaid ja sadamateenistujaid. Kool suleti 1993. aastal. Kuressaare õppekeskuses pandi alus piirivalvekoerte koolitamisele ja esimesed koerad saadi kingitusena Venemaa piirivalvelt.⁸

30. märtsil 1992. aastal algas Narva-Jõesuu Piirivalve Õppekeskuses koolitus kutselistele piirivalvuritele ja passikontrolöridele. Õppekeskuses toimusid vastavalt Eesti ja Soome piirivalvevahelisele koostööleppetele Soome Vabariigi piirivalve endiste ohvitseride poolt läbiviidavad esimesed piirivalve keskastme juhtide täiendus- ja väljaõppekursused. Kokku osales nn Soome kursustel 90 Eesti piirivalveametnikku.⁹ Narva-Jõesuu Piirivalve Õppekeskuse töö põhisuundadeks kogu tegevusaja vältel on olnud noorte ajateenijate-piirivalvurite väljaõpe, kutseliste piirivalvurite kaitseväeline koolitus ja ajateenijate väljaõpetamine jaoülemate kursustel. Lisaks korraldati täiendõpet ning jaoülemate ja eriala vanemallohvitseride kursusi kutselistele piirivalvuritele. Üksnes ajateenijatele on õppekeskuses korraldatud 31 õppekursust 4211 õppurile ning 39 nooremallohvitseride ja jaoülemate kursust 969 õppurile.¹⁰

1. juulil 1992. aastal kehtestati piiril viisarežiim. Sellest tulenevalt hakati parandama passikontrolli teostavate isikute kutseoskusi ja selleks rajati Remniku õppekeskuse filiaal-Pärlselja Õppekeskus, mis lõpetas oma tegevuse 1993. aastal¹¹.

1995. aastal kolis Tallinna Piirivalvekool endise riigikantselei autobasile kuulunud ministrite puhkebaasi Suurupi poolsaarel, millest sai piirivalve õppekeskus. Samal aastal nimetati

⁷ samas, lk 3

⁸ Piirivalveamet (2000) Piirivalvepäevik 1990-2000, lk 10

⁹ Piirivalveamet (2000) Piirivalvepäevik 1990-2000, lk. 11

¹⁰ http://www.pv.ee/index.php?page=173&action=article&article_id=835 06.04.2008

¹¹ Piirivalveamet (2000) Piirivalve päevik 1990-2000 lk 12

Tallinna Piirivalvekool ümber Piirivalvekooliks. 2002. aastast kannab kool Muraste Piirivalvekooli nime ning samal aastal alustati kutseõppe korraldamist keskkhariduse baasil.

Piirivalvekolledž loodi Sisekaitseakadeemia juurde 1. septembril 2005. aastal. Muraste Piirivalvekool liideti Sisekaitseakadeemiaga aasta hiljem. Selle liitmise tulemusena koondus kogu piirivalvealane õpe Sisekaitseakadeemiasse.

Kuni aastani 2002 toimus koolitus järgmiselt: maismaapiiri valvamist õppivate piirivalveametnike õppeaja pikkuseks on olnud 12-13 õppenädalat. Õppepraktikat selle eriala piirivalveametnike puhul ei kasutatud, kuna õppeaeg jäi selle läbiviimiseks liialt lühikeseks. Vajadus selle järgi oli, sest õpitu omandatakse läbi praktilise tegevuse kõige paremini. Eriala väljaõpe oli kaheetapiline ja esimene etapp läbiti Narva Jõesuu Õppekeskuses. Narva-Jõesuu Õppekeskuses viidi läbi kaitseväe määrustike ja seadusandluse; jalaväetaktika; sissitaktika; side-, pioneeri-, ja laskeõppe; meditsiinialase ja kehalise ettevalmistuse; isamaalise kasvatuse ja topograafia tunnid. Teine etapp läbiti Piirivalvekoolis ja sealne õppekava koosnes järgmistest õppeainetest: piirivalveteenistuse üldalused; riigipiiri valvamine toimkondadega; teenistuskoerte kasutamine toimkonnas; vene keel ja inglise keel; kultuurid ja tavad; dokumentide kontroll; narkootikumid; arvutiõpe; üldkehaline ettevalmistus koos orienteerumisega; turvataktika; laskeasjandus; transpordivahendite kontroll; esmaabi; suhtlemispsühholoogia; haldusõigus ja kriminaalõigus.¹²

Piirikontrolli õppivate piirivalveametnike puhul on erinevus õppeaja pikkuses kõige suurem, seda alates kahenädalasest kiirkursusest kuni kolmeteistkümne õppenädalani, arvestamata sõjaväelist väljaõpet. Õppeainete nimetused ja õppemahud vaadeldava perioodi jooksul muutusid. Perioodi lõpuks jäi kursuse pikkuseks 13 nädalat. Sõjaväeliste õppeainetena sarnaselt teiste erialade piirivalveametnikega korraldati Narva-Jõesuu Õppekeskuses, kuid ka Piirivalvekoolis. Sõjaväeliste õppeainetena õpetati piirikontrolli piirivalveametnike õppekavas sarnaselt teiste erialade õppekavadega kaitseväe määrustikku ja seadusandlust; jalaväetaktikat; sissitaktikat; side-, pioneeri- ja laskeõpped; meditsiinialast ja kehalist ettevalmistust; isamaalist kasvatust ja topograafiat. Kutse- ja erialaste õppeainetena õpetati Piirivalvekoolis dokumentide ja transpordivahendite kontrolli; narkootikume; piirivalveteenistuse üldaluseid; haldus- ja kriminaalõigust; kriminalistikat; turvataktikat; vene

¹² Martsik, M. 2001. Eesti piirivalveametnike kaasaegset kutsekoolitust tagavad normdokumendid. [Magistritöö] Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool. Lk 23 ref Männik.A. Piirivalvekooli õppeplaaniid ja õppekavad 1992-2000

ja inglise keelt; kultuure ja tavasid; laskeasjandust koos lasketreeninguga; suhtlemispsühholoogiat koos videotreeninguga; tollikontrolli; arvuti kasutamist; esmaabi andmist ning toimusid üldkehalise ettevalmistuse tunnid. Piirivalve algaastatel on õppekavas olnud ka piiriteenistus, Eesti sise- ja välispoliitika, piirivalve ajalugu, esteetika, piirivalve seadusandlus ja naissoost piirivalveametnikele ka kosmeetika. Õppepraktikad on jäänud õppeaja vähesuse tõttu lühikeseks ja mõningatel kursustel ei toimunud seda. Perioodi viimastel aastatel oli õppepraktika pikkuseks 2 nädalat, kuid selle eriala omandamiseks oli seda vähe.¹³

1.2 Piirivalveametnike koolituse hetkeseis ja arengusuunad

Hetkel on võimalik omandada piirivalvekolledžis kutseõpet keskhariduse baasil, rakenduskõrgharidust ning toimuvad kutsealased täiendõppekursused. Kutseharidust on võimalik omandada päevase- ja kaugõppe vormis. Piirivalvealane kutseharidus on nõutav neil piirivalveametnikel, kelle igapäevasteks tööülesanneteks on isikut tõendavate dokumentide ja transpordivahendite kontroll, patrullimine maismaapiiril, rannikul või piiriveekogu ääres. Kutsehariduse õppekava on ühildatud rakenduskõrghariduse õppekavaga, seega on kutsehariduse tasemel lõpetanutel võimalus jätkata õpinguid rakenduskõrgharidusõppes. Piirivalveametniku kutsehariduse kaugõppe eesmärgiks on luua võimalused piirivalveteenistuses olevatele isikutele piirivalvealase hariduse omandamiseks¹⁴. Õppeaeg on 40 õppenädalat ja koosneb kolmest moodulist: alusõppe moodul, põhiõppe moodul ja praktika moodul.

Selleks, et töötada piirivalves kesktaseme juhina, on vajalik omandada piirivalvealane rakenduskõrgharidus. Õppeaeg piirivalveteenistuse rakenduskõrghariduse õppes on alates 2006. õppeaastast neli aastat. Piirivalvealase rakenduskõrghariduse omandanud saavad ametikohad piiripunktide ja kordonite juhtkonnas. Riigieelarveline õpe on ainult päevaõppe õppevormis õppijatele. Kaugõppe õppevormis õppimine on tasuline ning õppeaeg on 4 aastat.

¹³Martsik, M. 2001. Lk 23-24 ref Männik.A. Piirivalvekooli õppeplaanid ja õppekavad 1992-2000

¹⁴<http://piirivalve.sisekaitse.ee/?id=921> 05.05.2007

Õppima võetakse ainult piirivalveasutuse soovitusel piirivalveteenistuses olevaid piirivalveametnikke¹⁵.

Piirivalve haridussüsteem pakub piirivalveametnikele võimalusi elukestvaks õppeks. Lisaks piirivalvealase hariduse omandamisele on piirivalvekolledžis võimalik läbi täiendkursuste spetsialiseeruda piirivalveametniku elukutse siseselt koerajuhiks, radarvaatlejaks, väikelaevajuhiks jne. Lisaks toimuvad kutse-, eri- ja ametialased kursused piirivalveametniku kutsekvalifikatsiooni tõstmiseks ja hoidmiseks.¹⁶

Piirivalveamet toetab kutsealast eelkoolitust. Piirivalvealaseid algteadmisi on võimalik omandada juba gümnaasiumis õppides. Hetkel pakuvad seda võimalust Abja, Orissaare ja Iisaku gümnaasiumid, kus piirivalveõpe on üheks valikkursuseks gümnaasiumi õppekavas. Piirivalveõpe gümnaasiumis sisaldab piiri valvamist ja kontrollimist tutvustavaid teemasid. Piirivalve kutsealase eelkoolituse läbinuid eelistatakse sisseastumisel piirivalvekolledži kutseõppesse ja rakenduskõrghariduse õppesse¹⁷.

Kogu piirivalve haridussüsteemis toimuva arengu eesmärgiks on pidevalt arendada piirivalve kutseharidussüsteemi, mis võimaldab varasemate õpingute arvestamist, ühtlustatud üleminekut ühelt haridustasemelt teisele, kutsekvalifikatsioonisüsteemi rakendamist ning efektiivset ressursi kasutamist.¹⁸

Piirivalveõpe peab olema piiri turvalisust tagav kutse- ja rakenduskõrghariduse õpe, mis kindlustab Eesti riigipiiri ja EL välispiiri valvamise nõuded.¹⁹

Piirivalves koordineerib sisekoolituse koolitus-arendusjaoskond. Nende ülesandeks on piirivalveametnike koolituse planeerimine, piirivalve õppeasutuste tegevuse suunamine, õppekavade rakendamine ning õppeprotsessi kvaliteedi kontroll ja see tegevus peab olema järjepidev. Piirivalveasutused korraldavad koolituse piirivalve isikkoosseisule asutuse siseselt vastavalt piiri valvamise ja kaitsmise korraldamise käsule.²⁰

¹⁵ <http://piirivalve.sisekaitse.ee/?id=933> 05.05.2007

¹⁶ <http://piirivalve.sisekaitse.ee/?id=934> 05.05.2007

¹⁷ <http://www.pv.ee/index.php?page=192> 05.05.2007

¹⁸ Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn lk 2

¹⁹ Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn lk 4

²⁰ Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn lk 6

Piirivalveametnike koolitusvajaduste hindamisel lähtutakse suures osas piirivalve isikkoosseisus toimunud muutustest. Piirivalveteenistust toetavatel ametikohtadel teenivatel piirivalveametnikel peab olema ametikohale vastav kutse- või kõrgharidus ja piirivalvealane koolitus. Piirivalve isikkoosseisu koolitusvajaduste määratlemisel tuleb silmas pidada antud valdkonna probleeme, arengusuundi ja võimalusi probleemide lahendamiseks. Piirivalve personalivajaduse eesmärgiks on tagada piisav arv kvalifitseeritud ja hästi motiveeritud piirivalveametnikke Eesti riigipiiri ja Euroopa Liidu välispiiri valvamiseks.²¹

Piirivalvealase koolituse arengu eesmärgiks on tõsta piirivalvealase õppe-, arendus- ja uurimistöö kvaliteeti, samuti piirivalveametnike haldussuutlikkust Eesti riigipiiri ja EL välispiiri valvamisel ja kaitsmisel.²²

Piirivalvekolledži põhiülesandeks on tagada kaasaegse ja heatasemelise piirivalve kutsealase hariduse ja missioonitundega motiveeritud piirivalveametnike ettevalmistamine. Selle ülesande täitmiseks tuleb koondada piirivalvekolledži õppejõududeks parimad kutseala teadmiste ja missioonitundega piirivalveametnikud, kellel on olemas pedagoogilised võimed ning huvi teadustöö vastu.²³

Õppejõu amet tuleb muuta prestiižeks (puhkus, ametikoha auastmed, palk). Õppejõudude töö tasustamise- ja motivatsioonisüsteemi kujundamisel tuleb juhinduda põhimõtetest, mis soodustavad teadustööga tegelemist.²⁴

²¹ Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn, lk 8

²² Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn, lk 10

²³ Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn, k 18-19

²⁴ Piirivalve koolituse ühtseks liitmise visioon 2004 Tallinn, lk 20

2.SISEKOOLITUSSÜSTEEMI RAKENDAMINE PIIRIVALVES

2.1 Sisekoolitajate roll organisatsioonis

Tutvudes piirivalve koolitussüsteemi arengu ja ajalooga, saab öelda, et sisekoolitussüsteemil oli juba piirivalve algusaastatel suur roll. Kõik praegused piirivalvekolledži õppejõud on töötanud reaalselt piiril. See tähendab, et organisatsioonist endast on arenenud inimesed, kes teostavad süsteemset väljaõpet. See on üks peamisi sisekoolitussüsteemi tunnuseid.

Ajal, mil organisatsioonis üha enam arvestatakse ressursside kokkuhoiuga, kus pannakse suurt rõhku protsesside efektiivsusele, muutub järjest aktuaalsemaks personali arendamine organisatsiooni sisemiste ressursside abil. Kui on teadvustatud personali arenguvajadus, tuleks enne, kui asuda kiiresti otsima koolitusfirmat, mis võimaldaks tulemuslikku personali arendamist, kõigepealt läbi analüüsida sisemised võimalused.²⁵

Koolitusfirmade kasutamine võib küll anda soovitud tulemuse, kuid sama või ligilähedase resultaadi saamine on mõnikord võimalik ka sisekoolitajate kaudu. Paljudel puhkudel on sisekoolitus isegi tulemuslikum, kuna organisatsiooni oma inimene, viibides igapäevaselt teenistuses, on paremini kursis tegelikult toimuvaga ja ühtlasi tunneb paremini organisatsiooni kultuuri, põhiprotsesse, sisekliimat ning töötajaid.²⁶

Loomulikult on sisekoolitusel ka omad miinused. Nii on sisekoolitajate kasutamise miinuseks seotus organisatsiooniga- selles toimivad tööalased suhted, käitumishormid ja reeglid takistavad sisekoolitajal olla objektiivne.²⁷

Oluline on sisekoolitaja autoriteedireooli olemasolu, mille võimalik puudumine võib mõjutada koolituse tulemuslikkust läbi õppijate suhtumise. Ka ei oma sisekoolitajad enamasti ettevalmistust koolituse läbiviimiseks, puudub metoodiline ja didaktiline oskusteave.²⁸

²⁵ Lõhmus, M. Simson, L., Vigla, H. 2002 Kaasaegne juhtimine ja personali koolitus. Tallinn: OÜ Vastus lk.109

²⁶ sama

²⁷ sama

²⁸ sama

Sisekoolitus omab tugevat ülekaalu madalama astme töötajate koolitamisel. Põhjuseks on see, et sageli on üsna raske leida ettevõttes rakenduvate tööliste ja spetsialistide töö spetsiifikat valdavalt eri- ja kutsealast vajalikke kompetentse omavat koolitajat väljastpoolt organisatsiooni.²⁹

Kuigi sisekoolitajatel tööalaste oskuste ja teadmistega probleeme pole, jääb sageli puudu nende edasiandmise oskustest. Esmapilgul ei tundu probleem olevat kuigi suur ja näib, et piisab vaid selle ümberrääkimisest, mida teatakse ja ollakse kogenud. Paraku sõltub koolituse tulemuslikkus tihti esmajärjekorras just oskuslikust juhendamisest ja õpetamisest mitte niivõrd sellest, kui palju ja kui hästi koolitaja teadmisi omab.³⁰

Piirivalves on eesmärgiks luua erinevaid valdkonnapõhiseid sisekoolitajate võrgustikke inimestest, kes tihedalt omavahel suhtlevad, ühistel koolitustel osalevad ja pidevalt kõige kaasaegsemat oskusteavet ja operatiivsemat infot oma valdkonnas omavad. Sellepärast peab ka sisekoolitaja igapäevane töö olema tihedalt seotud valdkonnaga, milles ta sisekoolitajaks saada tahab³¹.

2.2 Sisekoolitussüsteemi rakendamine piirivalves

Piirivalve kui organisatsioon on kindla karjäärisüsteemiga ja seal töötavad spetsiifilise ettevalmistusega ametnikud. See teeb raskeks koolitajate leidmise koolitusfirmadest. Piirivalve töö teeb eriliseks selle töö spetsiifika, mis hõlmab dokumentide kontrollist kuni isikute kinnipidamiseni. Piirivalve saab tellida keeltekoostitust, aga mitte kutsealast tulenevaid koolitust.

Pedagoogiliste teadmistega koolitajate vajadusest tulenevalt suunati Piirivalveameti peadirektori 2001. aasta 14. aprilli käskkirjaga³² nr 471-P Tallinna Pedagoogikaülikooli poolt korraldatavale kursusele piirivalveametnikud, kes piirivalve piirkonniti ja aastmeliselt jagunesid järgnevalt :

²⁹Lõhmus, M. Simson, L., Vigla, H. 2002 Kaasaegne juhtimine ja personali koolitus. Tallinn: OÜ Vastus, lk.110
³⁰ sama

³¹ Jõemaa. K. 2006 Piirivalve vajab sisekoolitajaid. – Piirivalveleht, aprill, nr 2 (44), lk. 2

³² PVA Peadirektori käskkiri 14.04.2001 nr. 471-P

1. Piirivalveamet- 1 vanemohvitser ja 1 allohvitser
2. Põhja Piirivalvepiirkond- 1 vanemohvitser
3. Ida-Viru Piirivalvepiirkond- 1 vanemohvitser ja 1 ohvitser
4. Peipsi Piirivalvepiirkond- 2 ohvitseri
5. Kagu Piirivalvepiirkond- 2 ohvitseri ja 3 allohvitseri
6. Valga Piirivalvepiirkond- 4 ohvitseri ja 1 allohvitser
7. Pärnu Piirivalvepiirkond- 1 vanemohvitser
8. Saaremaa Piirivalvepiirkond- 2 ohvitseri
9. Hiiumaa Piirivalvepiirkond- 1 ohvitser
10. Narva-Jõesuu Õppekeskus- 4 ohvitseri
11. Neeme Piirivalvekool- 1 ohvitser ja 2 ametnikku

Kokku sai kutsepedagoogilise täiendkoolituse 4 vanemohvitseri, 15 ohvitseri, 6 allohvitseri ja 2 ametnikku. Nimekirjas on erineva ettevalmistustasemega piirivalvurid ning piirivalvepiirkondade esinduste arvukus on erinev. Selle koolitusega anti pedagoogilised teadmised inimestele, kes tegelesid sisekoolituste organiseerimisega oma allüksustes ja piirkondades.

2002. aastal koostas Piirivalveameti õppeosakond nimekirja võimalikest sisekoolitajate kandidaatidest Piirivalveametist ja piirivalveasutustest³³. Nimekirjas olevad piirivalveametnikud jagunesid piirivalvepiirkonniti ja auastmelt järgmiselt:

1. Piirivalveamet- 1 vanemohvitser, 9 ohvitseri, 4 allohvitseri, 7 ametnikku.
2. Põhja Piirivalvepiirkond- 1 vanemohvitser, 2 ohvitseri, 2 allohvitseri
3. Ida-Viru Piirivalvepiirkond- 1 vanemohvitser, 4 ohvitseri
4. Kagu Piirivalvepiirkond- 2 ohvitseri, 4 allohvitseri
5. Valga Piirivalvepiirkond- 3 ohvitseri, 1 allohvitser
6. Pärnu Piirivalvepiirkond- 1 ametnik
7. Saaremaa Piirivalvepiirkond- 4 ohvitseri
8. Narva-Jõesuu Õppekeskus- 4 ohvitseri
9. Neeme Piirivalvekoorte Kool- 1 ohvitser, 1 allohvitser, 2 ametnikku

³³ Piirilaut. U 2002Võimalikud sisekoolitaja kandidaadid PVA-s ja piirivalveasutustes.

Kokku esitati sisekoolitajaks 3 vanemohvitseri, 29 ohvitseri, 8 allohvitseri ja 10 ametnikku. Oma kandidatuuri esitamine oli vabatahtlik.

Kuni aastani 2003 oli sisekoolitussüsteem pealiskaudne ja sellega tegelesid ohvitserid. See statistika on tingitud sellest, et realselt vastutasid täiendõppe eest allüksustes ohvitserid ja neile võimaldati täiendkoolitusi. 2003. aasta 4. veebruaril väljastas Piirivalveameti piiriosakonna ülem kirja³⁴, kus palus piirivalvepiirkondades määrata dokumendikontrolli koolituse eest vastutavad isikud. Sellest kirjast tulenevalt määrasid piirivalvepiirkonnad dokumendikontrolli eest vastutavad ametnikud, kes auastmelt ja piirkonniti jagunesid järgnevalt:

1. Põhja Piirivalvepiirkond- 1 ohvitser, 2 allohvitseri
2. Ida-Viru Piirivalvepiirkond- 3 ohvitseri
3. Kagu Piirivalvepiirkond- 2 allohvitseri, 1 piirivalvur
4. Valga Piirivalvepiirkond- 2 allohvitseri
5. Pärnu Piirivalvepiirkond- 2 allohvitseri
6. Saaremaa Piirivalvepiirkond- 1 allohvitser
7. Hiiumaa Piirivalvepiirkond- 2 allohvitseri

Kokku määrati dokumendikontrolli eest vastutavateks isikuteks 3 ohvitseri, 11 allohvitseri ja 1 piirivalvur. Kui neid andmeid võrrelda eelnevate aastatega, siis on märgata, et sisekoolitusega hakkasid tegelema realselt teenistusest osavõtvad piirivalvurid. Nendele piirivalvuritele tehti mitu välislektorite koolitust ja käesoleva hetkeni töötavad paljud neist sisekoolitajatena oma piirivalvepiirkondades.

2003. aasta 6. jaanuaril andis Piirivalveameti peadirektor välja käskkirja³⁵, millega kinnitati koolituse protseduuri reeglid. Sisekoolitust käsitleb selle käskkirja punkt 2, mis ütleb: sisekoolitusteks lugeda infopäevad ja õppekoosolekud, koolitustel käsitletud materjalide edasiandmiseks teistele töötajatele ja piirivalveametnike iseseisev õpe.³⁶ Sellest punktist saab järeldada, et üheks sisekoolituse eelduseks on sisekoolitaja osalemine täiendkoolitustel, et omandada uusi teadmisi, mida oma kolleegidele edastada. Arusaamatust tekitab iseseisev õpe.

³⁴ PVA Piiriosakonna ülema kiri 04.02.2003 nr. 1.1-11-2/1225

³⁵ PVA Peadirektori käskkiri 08.01.2003 nr. 6

³⁶ sama

Kuidas seda hinnata ja vaadelda, sest iga ametnik, kes tahab edasi areneda, teeb seda. Mõistmatuks jääb, kuidas seda fikseerida ja dokumenteerida.

Käskkirja punkt 17 sätestab järgmist: sisekoolituse korraldamiseks Piirivalveametis esitab osakonna ülem personaliosakonna õppejaoskonna ülemale koolituskursuse programmi, detailse päevakava, osalejate nimekirja ja eelarve, mille õppejaoskond kooskõlastab finantsosakonna ülemaga.³⁷ See tähendab, et määratletakse ära sisekoolituse kord Piirivalveametis ja sellest tulenevalt peavad teised piirivalveasutused järgima samu protseduurireegleid. Selline kord annab hea ülevaate õppeprotsessist ja sisekoolitusele tehtavatest kulutustest.

Käskkirja 5. peatükk räägib koolituse tulemuslikkuse hindamisest ja sätestab, et igasugusest koolitusest tuleb täita tagasiside leht. See tähendab, et kõikides allüksustes toimuvatest sisekoolitustest peaks laekuma tagasiside lehed allüksuseülemale või personaliosakonda. Praegusel juhul seda enamikes allüksustes ei rakendata ja sellepärast ei saa anda sisekoolitustele ka hinnangut.

14.11.2003 peadirektori käskkiri nr. 1114-P³⁸ on aluseks siiani toimivale sisekoolitajate süsteemile. See käskkiri andis korralduse organiseerida koolitus teemal „Piirikontroll Euroopa Liiduga liitumise tingimustes”. Õppetöö jagati kaheks mooduliks, millest esimeses moodulis läbisid õppe 825 piirivalvurit ja teises moodulis 449 piirivalvurit.³⁹ Autor oli ise selles koolitusprotsessis üks sisekoolitajatest ja autori arvates oli kogu süsteem hästi organiseeritud ning mingeid probleeme ei esinenud.

Selle perioodi kokkuvõtteks võib öelda, et piirivalves loodi sisekoolitussüsteem sellisena, nagu tänapäeva organisatsioonis seda mõeldakse. Probleemiks jäi sisekoolitajate tasustamine ja motiveerimine. Vähestel sisekoolitajatel olid koolituskohustused ametijuhendites sätestatud.

³⁷ PVA Peadirektori käskkiri 08.01.2003 nr.6

³⁸ PVA Peadirektori käskkiri 14.11.2003 nr.1114-P

³⁹ PVA Õppejaoskonna vanemohvitseri kapten A. Sireli ettekanne PVA staabiülemale 25.03.2004

Kuni 2006. aastani toimusid sisekoolitused igas piirivalvepiirkonnas vastavalt vajadusele, kuid säilis sisekoolitajate tasustamise probleem. Sisekoolitajatele maksti väga erinevalt ja tavaliselt ühekordset lisatasu. Puudus ühtne sisekoolitajate tasustamise kord.

Piirivalveameti peadirektori 2006. aasta 3. veebruari käskkirjaga nr. 44⁴⁰ kinnitati sisekoolitajate tasustamise kord. Olulisemate punktidenä võiks välja tuua järgmist:

1. Piirivalveasutused korraldavad sisekoolitusi vastavalt asutuses kehtestatud korrale.
2. Piirivalveameti eelarvest tasustamisele kuuluvad ainult need koolitused, mis korraldatakse Piirivalveameti peadirektori käskkirjaga kinnitatud prioriteetsetes koolitusvaldkondades.
- 5 ja 6. Kompenseerimise eelduseks on nõuetekohaselt esitatud dokumendid personaliosakonda.
 - (1) Piirivalveasutuse personaliülema poolt kinnitatud koolituse kava.
 - (2) Koolitusel osalenute registreerimisleht.
 - (3) Õiend sisekoolitajatele makstud/makstava lisatasu suuruse kohta.
7. Piirivalveamet kompenseerib piirivalveasutuste sisekoolitajatele makstava lisatasu arvestusega 50 krooni ühe akadeemilise tunni eest (lisanduvad maksud).
9. Asutuste ülematel on kohustus tagada sisekoolitajale koolituse ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks vajalik aeg.
10. Lisatasu õppematerjalide väljatöötamiseks määratakse iga juhtumi puhul eraldi.
11. Õppematerjalid tuleb esitada Piirivalveameti õppejaoskonnale, kes peab teavitama teisi sihtrühmi vajalike õppematerjalide olemasolust.
12. Õppejaoskond peab arvestust sisekoolitajatest ja koolitusteemadest.
13. Tulemuslikkuse hindamist korraldab Piirivalveameti õppejaoskond. Korduva negatiivse tagasiside põhjal on õigus teha ettekirjutus piirivalveasutusele sisekoolitaja kõrvaldamiseks edasisest koolitustegevusest.⁴¹

Antud peadirektori käskkiri oli aluseks, et enamik piirivalveasutusi töötas välja sisekoolituse korra ja paljudes asutustes määrati ära erinevate valdkondade sisekoolitajad. Selle käskkirjaga sai lahenduse sisekoolitajate tasustamise kord.

⁴⁰ PVA Peadirektori 03.02.2006.a käskkiri nr.44

⁴¹ samas, lisa 1

Aastal 2006 sisekoolitussüsteem käivitus. Selle kinnituseks on Piirivalveameti koolitusarendusjaoskonna ülema 2007. aasta 14. märtsi kiri⁴² Piirivalveameti eelarvejaoskonna juhatajale, milles ta juhib tähelepanu järgmistele faktidele:

1. Piirivalves on mitmeid koolitusvaldkondi, kuhu koolitajaid on võimalik leida ainult organisatsioonist endast.
2. On hädavajalik välja arendada sisekoolitajate süsteem.
3. Piirivalveameti peadirektori 03.02.2006 käskkirjaga nr. 44 kinnitatud kord on kohmakas ja ebaefektiivne.
4. Aktiivselt kasutas korda Põhja Piirivalvepiirkond.
5. Taotles täiendavaid vahendeid sisekoolitajate tasustamiseks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et piirivalves puudub rakenduv ja töötav sisekoolitajatesüsteem. Sisekoolitajad on piirivalve asutustes määratud, kuid süsteem tervikuna käivitunud ei ole.

Piirivalveameti peadirektor kinnitas käskkirjaga nr. 73⁴³ uue piirivalve sisekoolitajate lisatasu maksmise korra ja tunnistas kehtetuks vana tasustamise korra. Uues korras on muutuseid minimaalselt ja sellest võib välja tuua 5. punkti sõnastuse: Sisekoolitajale võib maksta lisatasu 75 krooni ühe akadeemilise tunni eest (lisanduvad maksud). Ülejäänud punktid on jäänud samaks. Lauseosa „võib maksta” tekitab küsimusi ja samuti fakt, et samasugust korda nimetab koolitusarendusjaoskonna ülem oma 14.03.2007 kirjas⁴⁴ kohmakaks ja ebaefektiivseks.

Sisekoolitussüsteem areneb. Alustatud on sisekoolitajate pedagoogiliste teadmiste ühtlustamisega. Piirivalveameti ja Tartu Ülikooli haridusteaduskonna täiskasvanuhariduse keskusega koostöös on korraldatud piirivalvepiirkondade sisekoolitajatele õpet, ühtlustamaks õpetamise meetodikaid. 20.03.2007 toimus Sisekaitseakadeemia piirivalvekolledži ruumides pedagoogika õppepäev sisekoolitajatele. Sellest võtsid osa järgmised piirivalveametnikud, kes piirkonniti ja auastmeliselt jagunesid järgnevalt:

1. Põhja Piirivalvepiirkond- 2 ohvitser, 1 ametnik
2. Kirde Piirivalvepiirkond- 1 ohvitser, 3 allohvitseri
3. Kagu Piirivalvepiirkond- 1 ohvitser, 3 allohvitseri

⁴² PVA Koolitus-arendusjaoskonna ülema 14.03.2007 kiri nr. 3.3-5/1759

⁴³ PVA Peadirektori 20.03.2007.a käskkiri nr 73

⁴⁴ PVA Koolitus-arendusjaoskonna ülema 14.03.2007 kiri nr. 3.3-5/1759

4. Lääne Piirivalvepiirkond- 1 ohvitser, 3 allohvitseri, 1 ametnik

Kokku oli 5 ohvitseri, 9 allohvitseri ja 2 ametnikku.⁴⁵

Samuti on piirivalvepiirkonnad oma sisemiste käskkirjadega määranud sisekoolitajaid, kes on andnud selleks oma nõusoleku.

Piirivalvepiirkondade vajadustest lähtuvalt on Piirivalveameti peadirektori käskkirjaga nr. 2-UK määratud 2007. aasta prioriteetsemad koolitusvaldkonnad:⁴⁶

- 1) keeltekoolitus (inglise ja saksa keel);
- 2) väärteomenetlus;
- 3) SIS kasutamine;
- 4) võltsingute tuvastamine 1. astme kontrollis;
- 5) turvataktika;
- 6) juhtimiskoolitus.

Sisekoolituse seisukohast on olulised valmidusüksused, mis asuvad Kirde ja Kagu piirivalvepiirkondades. Kirde Piirivalvepiirkonna valmidusüksus loodi siseministri määruse⁴⁷ „Kirde Piirivalvepiirkonna põhimääruse kinnitamine” alusel ja seda allüksust võib pidada Narva-Jõesuu õppekeskuse järeltulijaks. Valmidusüksuses viiakse läbi täiendõpet üksusesse teenistusse suunatud piirivalveametnikele ning toimuvad piirkonnasisesed täiendkursused. Praeguse seisuga on valmidusüksuse täiendõppe läbinud 32 piirivalveametnikku. Täiendõppe õppekava on kinnitatud Piirivalveameti peadirektori 13.11.2006 käskkirjaga nr. 508⁴⁸ „Täiendõppe kursuse õppekava kinnitamine”. Koolitusi viivad läbi valmidusüksuses töötajad ja Kirde Piirivalvepiirkonna sisekoolitajad. Olenevalt koolituse iseloomust kasutatakse aegajalt teiste piirivalvepiirkondade sisekoolitajaid.

Kagu Piirivalvepiirkonda loodi valmidusüksus siseministri 10.12.2007 määruse⁴⁹ „Kagu Piirivalvepiirkonna põhimääruse muutmine” alusel. Kagu Piirivalvepiirkonna ülema 20.02.2008 käskkirjaga⁵⁰ Kutseõppe „Piirivalveametnik I” korraldamisega algas ettevalmistus õppeprotsessiks, mille tulemusena hakkab valmidusüksus alates 01.04.2008 koolitama piirivalveametnikke algtasemest alates. Kursust alustas 17 piirivalveametnikku, kes on tööle

⁴⁵ PVA Peadirektori 14.03.2007.a korraldus nr. 58-K

⁴⁶ PVA peadirektori 20.03. 2007.a käskkiri nr.2-UK

⁴⁷ Siseministri 11.05.2005 määrus nr. 52

⁴⁸ PVA peadirektori 13.11.2006.a käskkiri nr 508

⁴⁹ Siseministri 10.12.2007 määrus nr. 77

⁵⁰ Kagu Piirivalvepiirkonna ülema 20.02.2008.a käskkiri nr.38

võetud koosseisuvälistele ametikohtadele. Koolituse lõppedes teevad piirivalveametnikud kutseksami ja positiivsete tulemuste korral omistatakse neile kutsequalifikatsioon „Piirivalveametnik I”. Analogne kursus 45-le piirivalveametnikule algas Kirde Piirivalvepiirkonna valmidusüksuses 14.04.2008. Koolitust viivad läbi mõlemas Valmidusüksuses piirivalve sisekoolitajad. Õppetöö viiakse läbi õppekava alusel, mille väljatöötamise töörühmas osales ka töö autor. Selline isikute värbamine organisatsiooni, kus piirivalvepiirkonna tasandil värvatakse inimesed organisatsiooni tööle ja alustatakse nende väljaõpet, on uudne protsess piirivalves. See on suureks väljakutseks sisekoolitussüsteemile. Kogu protsessi tulemuslikkusest saab ülevaate kutseksami tulemuste põhjal ja kindlasti on vajalik teha vahekokkuvõtteid õppurite küsitluse kaudu.

2.3. Sisekoolitussüsteemi rakendamine piirivalvepiirkondades.

2.3.1. Põhja Piirivalvepiirkond

Esmakordselt määrati Põhja Piirivalvepiirkonnas sisekoolitajad piirkonnaülema käskkirjadega veebruaris 2006. Praeguseks on määratud sisekoolitajad teemade järgi jaotatud järgnevalt:

1. Schengeni piirieskirjad- 1 ohvitser
2. Profileerimine- 1 ohvitser
3. Väärteomenetlus- 1 ohvitser, 1 ametnik
4. Intervjueerimine- 1 ohvitser, 1 ametnik
5. Dokumentide kontroll- 1 ohvitser
6. Transpordivahendite kontroll- 1 allohvitser
7. CO2 detektorite kasutamine- 1 allohvitser
8. Esmaabi- 1 allohvitser
9. Väikelaevade juhtimine- 1 ametnik
10. Laevade pardakontroll- 1 allohvitser
11. Inglise keel- 2 ametnikku

Inglise keele õpetajad on võetud tööle koolitusspetsialistidena ja nad koolitavad ka teiste piirkondade piirivalvureid.

Intervjueerides Põhja Piirivalvepiirkonna koolitusspetsialisti pr. Zoja Öövel`it⁵¹, saadi teada järgmist:

„Sisekoolitussüsteem õigustab ennast Põhja Piirivalvepiirkonnas igati. Inimesed, kes on määratud sisekoolitajateks, teevad seda tööd meeleldi ja koolitavad kolleege vabatahtlikkuse alusel. Põhja Piirivalvepiirkonnas on määratud orienteeruvad koolitusajad aastaplaanis, kuid praktikas tuleb neid aegu sageli muuta. Inglise keele õppeperioode muudetakse vähe ja koolitavad tulevad väljastpoolt oma piirkonda. Kui on erakorraline olukord piiril, siis peatatakse kõik sisekoolitused. Varem oli piirkonnaüleva poolt kehtestatud tunnitasu, mis oli 115 krooni tund. Praeguseks hetkeks on see muudetud ja tunnitasuks on 75 krooni üks koolitustund, nii, nagu on määratud Piirivalveameti peadirektori käskkirjas.⁵²”

Õppeprotsessi alguses esitab sisekoolitaja personaliülemale konspektplaani ja koolitusmaterjalid. Sisekoolitustele suunatakse inimesed piirkonnaüleva käskkirjaga. Peale koolitust esitab sisekoolitaja osavõtjate nimekirja personaliosakonda ja tunnid, mille alusel toimub tasustamine.”

2.3.2 Kirde Piirivalvepiirkond

Piirkonnas on määratud piirkonna üleva käskkirjaga⁵³ sisekoolitajad koos valdkondadega, mida keegi õpetab. Koolitusteemad on jaotatud järgmiselt:

1. Schengeni eeskiri ja piiriteenistus- 2 ohvitseri
2. Viisade väljastamine- 1 ohvitser
3. Füüsiline ettevalmistus- 1 ohvitser
4. Turvataktika- 1 ohvitser, 2 allohvitseri
5. Väärteomenetlus- 1 ohvitser, 2 allohvitseri
6. Arvutiprogramm „Tiks” - 1 allohvitser
7. Transpordivahendite kontroll I aste- 1 allohvitser

⁵¹ Intervjuu Põhja PVP koolitusspetsialist pr. Zoja Öövel-iga 02.05.2007.

⁵² PVA Peadirektori käskkiri 03.02.2006 nr. 44

⁵³ Kirde PVP üleva 03.03.2008 käskkiri nr.70-P

8. Transpordivahendite kontroll II aste- 1 allohvitser
9. Dokumentide kontroll- 3 allohvitseri
10. Schengeni viisaruum- 1 ohvitser
11. Viisaregister, sõrmejäljeskänner- 1 ohvitser
12. Raadioside ORS- 1 ohvitser, 1 allohvitser
13. Raudteeliikluse kontroll- 1 ohvitser

Sisekoolitajad on määratud vabatahtlikkuse põhimõttel ja nende ametnike seast, kes tahavad teisi koolitada. Kui Piirivalveamet pakub piirkonnale koolitusi, siis saadetakse piirkonnast vastav inimene, kes on selle valdkonna sisekoolitaja. Tasustamise ja koolituse korda piirkonna siseselt välja töötatud ei ole ning lähtutakse Piirivalveameti vastavasisulistest käskkirjadest.

2.3.3 Kagu Piirivalvepiirkond

Kagu Piirivalvepiirkonnas on piirkonna ülema poolt kehtestatud sisekoolituse kord⁵⁴, mis praktiliselt on ümberkirjutatud peadirektori vastavasisulisest käskkirjast. Sama käskkirjaga on määratud sisekoolitajad valdkondade järgi:

1. Piirikontrolli valdkond- 1 ohvitser, 3 allohvitseri
2. Laskeasjandus- 1 ohvitser, 6 allohvitseri
3. Profileerimine- 1 ohvitser, 1 allohvitser
4. Dokumentide kontroll- 4 allohvitseri
5. Transpordivahendite haldus- 1 allohvitser, 1 ametnik
6. MTA lähteainete koolitus- 4 ametnikku
7. Viisaregistri kasutajate koolitus- 1 allohvitser
8. Turvataktika- 2 allohvitseri
9. Sõidukite identifitseerimine- 3 allohvitseri
10. Schengeni koolitus- 2 allohvitseri
11. Esmabi- 2 allohvitseri

⁵⁴ Kagu PVP ülema 17.07.2007 käskkiri nr. 120

Kagu Piirivalvepiirkonnas toimib sisekoolitussüsteem kõigis allüksustes. Uus olukord on Sisepiiride koostöö-ja koordinatsioonitalituses jaoks, kus piirivalve sisekoolitajad viivad läbi koolitusi politseiametnikele ning maksu-ja tolliametnikele.⁵⁵

⁵⁵ PVA Peadirektori 03.04.2008 käskkiri nr 81-K

2.3.4 Lääne Piirivalvepiirkond

Lääne Piirivalvepiirkonna personaliosakond dokumentatsiooni avaldanud, kuid vanemleitnant T. Vaher⁵⁶ edastas järgmised andmed:

„Sisekoolitajad on Lääne Piirivalvepiirkonnas määratud piirkonnaülema käskkirjaga, mis on pidevas muutumises. Seda täiendatakse ja muudetakse vastavalt vajadusele. Põhiliselt on see tingitud piirivalvurite pidevast liikumisest allüksuste vahel ja lahkumisest teenistusest piirivalvest. Koolitajad on käskkirjas määratud koolitusvaldkondade kaupa ja samuti on piirivalvureid, kes on määratud mitmes erivaldkonnas sisekoolitajaks. Antud hetkel on neid piirkonnaülema käskkirjaga⁵⁷ kinnitatud järgmiselt:

1. Schengeni alased koolitused- 1 ohvitser, 5 allohvitseri
2. II astme piirkontroll- 4 allohvitseri
3. Turvataktika- 1 ohvitser
4. Daktüloskoopia- 1 ametnik
5. Dokumendihaldus- 1 ametnik
6. Päästeotsing 2 allohvitseri
7. Esmaabi- 1 ametnik
8. Mootorpaadi „Boomeranger” RIP-C1100 kasutamise ja hoolduse koolitus- 1 ohvitser, 2 allohvitseri
9. Schengeni infosüsteem- 1 allohvitser
10. Operatiivraadioside teenistusliku kasutajakoolitus- 1 allohvitser

Koolitusi viiakse läbi allüksuse siseselt ja pärast koolituse toimumist esitatakse personalijaoskonda aruanded (osalejad, teema, läbiviija, tagasiside lehed). Selle alusel toimub koolitajale tasu maksmine vastavalt kehtivale korrale⁵⁸. Kui korraldatakse sisekoolitusi mitmele eri struktuuriüksusele, siis hakkab koolitusprotsessi koordineerima personalijaoskond ja piirkonnaülem annab välja vastavasisulise käskkirja.

Koolituse korraldamiseks on Piirivalveametist välja antud vastavasisuline käskkiri⁵⁹, mille alusel on Lääne Piirivalvepiirkonnas välja antud oma koolituse kord. Selles dokumendis on

⁵⁶ Intervjuu Lääne PVP personalijaoskonna ohvitseri vanemleitnant T. Vaher-iga.

⁵⁷ Lääne PVP ülema 04.02.2008 käskkiri nr. 8-K

⁵⁸ PVA Peadirektori 20.03.2007 käskkiri nr 73

⁵⁹ PVA Peadirektori 08.01.2003 käskkiri nr. 6

lahti kirjutatud koolituse mõisted ja see, kuidas toimub tsentraalse koolitusplaani koostamine. Ära on toodud kõik koolitusega seotud lisadokumendid (sisekoolitajate registreerimislehed, koolitustaotlus, vajalikud tabelid tsentraalse koolitusplaani koostamiseks ning tagasiside leht.)”

3. RAHULOLU SISEKOOLITUSSÜSTEEMIGA

3.1 Uurimuse eesmärk ja meetodid

Arvestades piirivalve kutsealast spetsiifikat, on sisekoolitus üks paremaid viise täiendkoolituste teostamiseks. Sisekoolitussüsteemist on palju räägitud ja sellest tulenevalt pidas autor vajalikuks teostada sotsioloogiline kirjalik uurimus, selgitamaks välja piirivalveametnike arusaama sisekoolitussüsteemist.

Andmekogumismeetodina kasutas autor ankeetküsitlust. Küsitluse sooviti kaasata piirivalveametnikke võimalikult laiapõhjaliselt. Küsitluses osalejatele ei tehtud piiranguid ametikohast või auastmest tulenevalt. Uurimuses osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne.

Uurimus viidi läbi Kirde, Kagu, Lääne ja Põhja Piirivalvepiirkonna kordonites ja piiripunktides ajavahemikul veebruar 2008 kuni aprill 2008. Küsitluslehed edastati kontaktisikutele, kes edastasid need allüksustesse ning korraldasid tagastamise.

Küsitlusankeet koosnes kolmest osast. Esimene osa sisaldas küsimusi, mis andsid taustinformatsiooni piirivalveametnike kohta. Teises osas sooviti saada ülevaadet piirivalveametnike rahulolust ja teadlikkusest sisekoolitussüsteemiga. Kolmas osa koosnes vabakirjalistest küsimustest, kus uuriti piirivalveametnike arvamusi sisekoolitussüsteemi kohta. (vt lisa 1).

Küsimustikus kasutati kolme enamlevinud küsimuse tüüpi⁶⁰: valikvastustega, astmestikel ehk skaaladel põhinevaid ning avatud küsimusi. Andmete töötlemiseks kasutati tabelitöötlusprogrammi Microsoft Excel.

Küsimused 5–15 sisaldasid väiteid, millele tuli vastata viiepallisel skaalal:

5 täiesti nõus, **4** pigem olen nõus, **3** ei oska öelda, **2** pigem ei ole nõus, **1** ei ole nõus.

⁶⁰ Hirsijärvi, S jt. 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Kirjastus Medicina, lk 185 – 187.

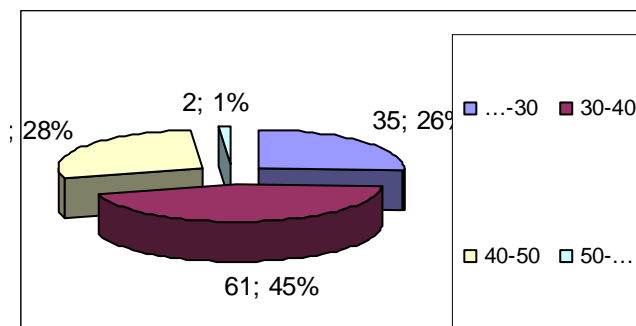
Küsimustele 16-18 tuli anda hinnang vabakirjaliselt, mida hiljem autor lisas andmete töötlemise tabelisse, arvestades vastuste iseloomu.

Küsimuste tulemi usaldusväärsuse hindamiseks kasutas autor z-testi⁶¹ ja testi tulemused on ära toodud tabelina (vt lisa 2)

3.2. Küsitluses osalenud piirivalveametnike iseloomustus

Küsitluses osales 136 piirivalveametnikku (9.31% isikkoosseisust).

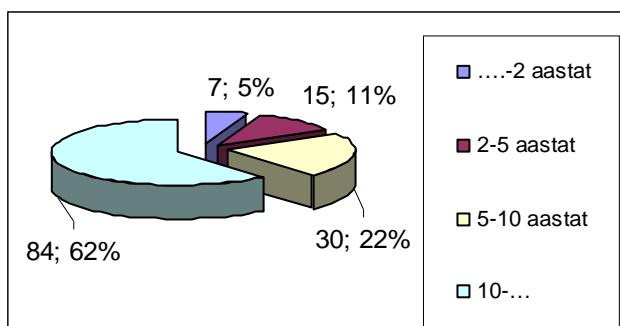
Vanuseliselt olid aktiivseimad 30-40-aastased piirivalveametnikud, neid oli 45% (vt joonis 1), järgnesid 40-50-aastased piirivalveametnikud 28%-ga, kuni 30-aastaseid vastajaid oli 26% ja üle 50-aastaseid 1% vastanutest.

Joonis 1. Küsitluses osalenud piirivalveametnike vanuseline jaotus

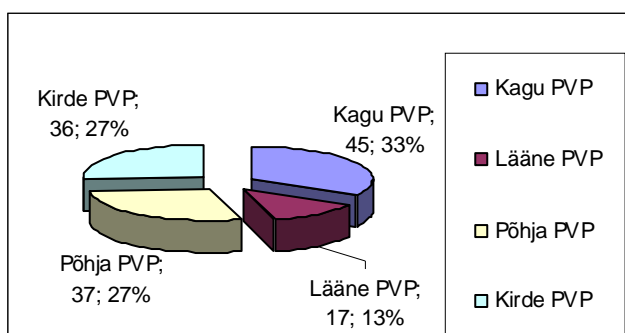
Staažilt jaotusid vastajad järgmiselt: 62% vastanutest on olnud teenistuses rohkem kui 10 aastat, 22% vastanutest 5-10 aastat, 2-5-aastane staaž on 11%-l ja kuni 2-aastane staaž 5%-l vastanutest. (vt joonis 2).

⁶¹ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Joonis 2. Vastanute jaotus staaži alusel.

Piirivalvepiirkondade kaupa oli vastamise aktiivsus võrreldav. Vähem aktiivne oli Lääne Piirivalvepiirkonna aktiivsus. (vt joonis 3.)

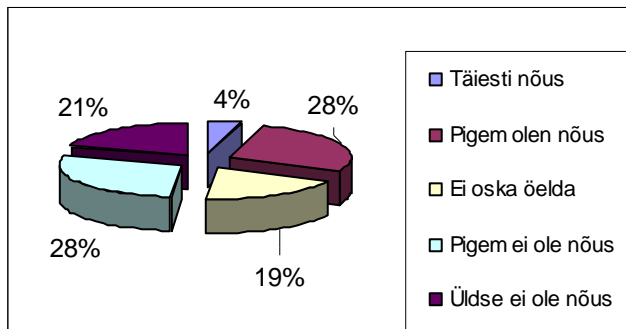

Joonis 3. Vastanute jaotus piirivalvepiirkondade kaupa.

Vastanute iseloomustuseks võib öelda, et aktiivselt osalesid küsitluses 30-40-aastased ametnikud staažiga rohkem kui 10 aastat. Piirivalves töötab palju staažikaid piirivalvureid ja noorte inimeste juurdetulek piirivalvesse on väike. Piirivalves töötavad lojaalsed ametnikud. Sellised näitajad annavad kaalu ka uuringule ja tulemit võib igati arvestatavaks pidada. Vastanute arv oleks võinud olla suurem.

3.3. Uurimustulemuste analüüs

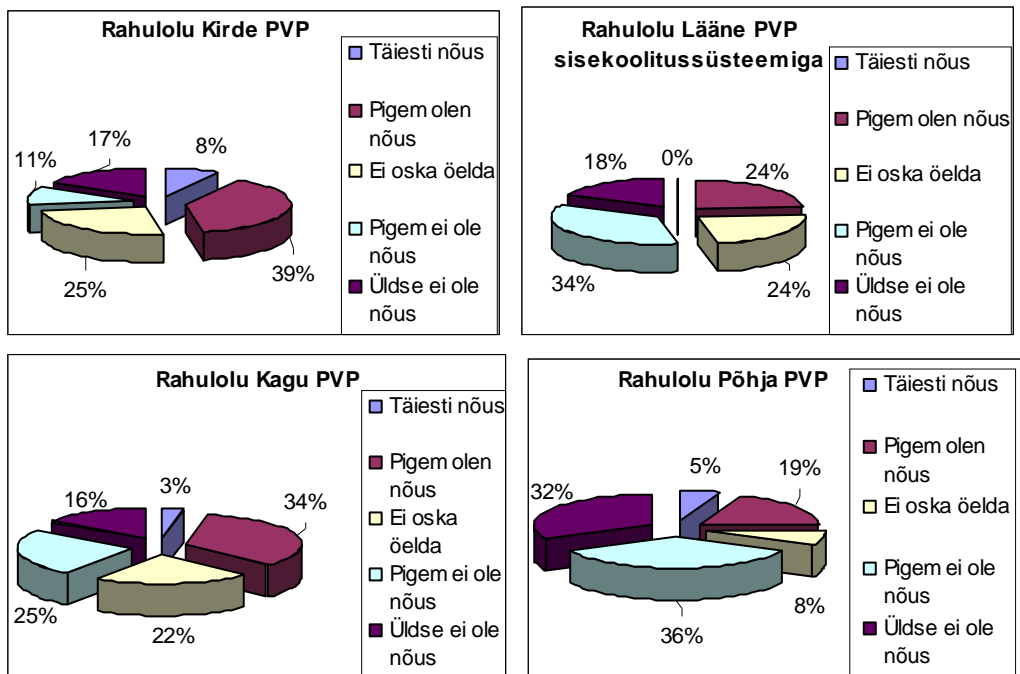
Uurimusest selgus, et piirivalveametnikud ei ole rahul sisekoolitussüsteemiga oma struktuuriüksustes. Peaaegu pool vastanutest (49%) väljendab selgelt, et ei ole rahul sisekoolitussüsteemiga oma struktuuriüksustes. Rahul on sisekoolitussüsteemiga 32% vastanutest. (vt joonis 3). Antud tulem on z-testi⁶² tulemusena usaldatav 95%.

Joonis 3. Rahulolu oma struktuuriüksuse sisekoolitussüsteemiga

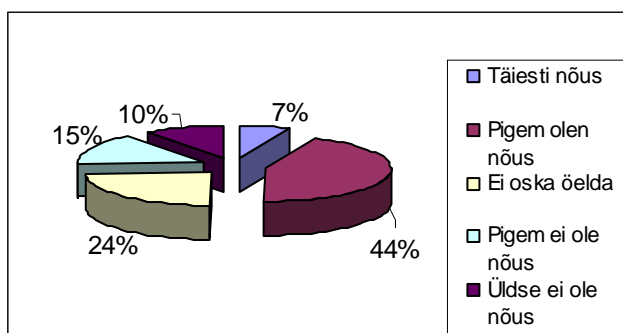
Kui vaadelda rahulolu piirivalvepiirkondade kaupa, siis selgub, et rahul sisekoolitussüsteemiga ollakse Kirde Piirivalvepiirkonnas (47%). Järgneb Kagu Piirivalvepiirkond (37%) ja rahulolematud ollakse Lääne ning Põhja Piirivalvepiirkondades. (vt.joonis4).

⁶² A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

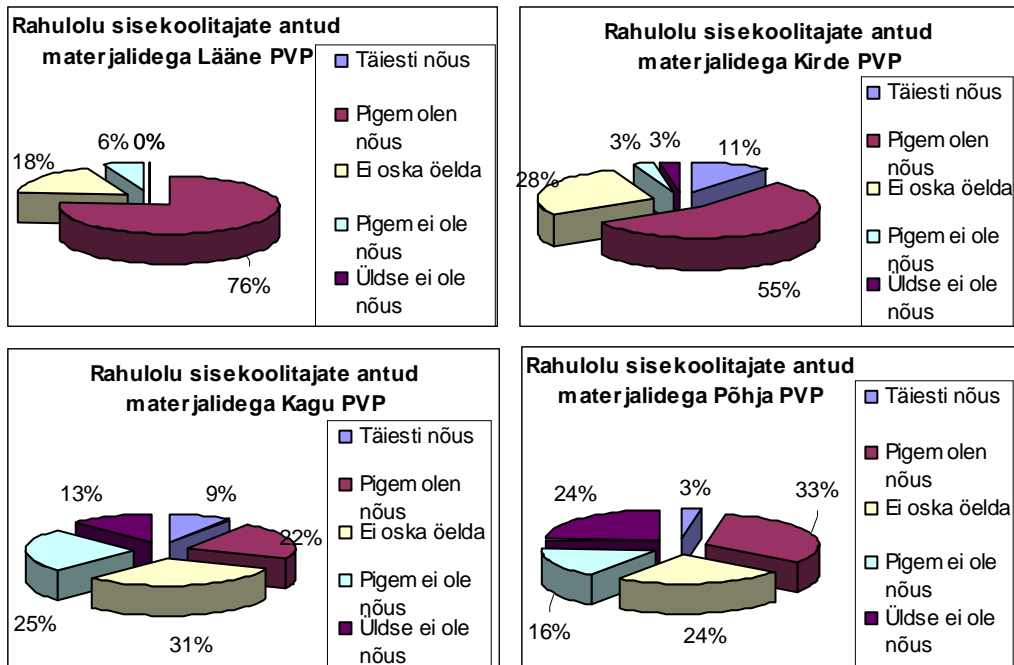
Joonis 4. Rahulolu sisekoolitussüsteemiga piirkondade kaupa.

51% vastanutest on rahul sisekoolitusteemadega. Sellest võib järeldada, et sisekoolitusteemad on asjakohased ja praktiliste vajadustega. Rahul ei olnud 25% vastanutest (vt joonis.5). Antud tulem on z-testi⁶³ tulemusena 99% usaldatav. Piirivalvepiirkondade kaupa olid erinevused olemas. Rahul ollakse sisekoolitusteemadega Lääne piirivalvepiirkonnas (72%), Kirde Piirivalvepiirkonnas (61%) ja Kagu Piirivalvepiirkonnas (54%). Rahul ei olda sisekoolitusteemadega Põhja Piirivalvepiirkonnas, kus 54% vastanutest andis negatiivse vastuse. (vt joonis 6)

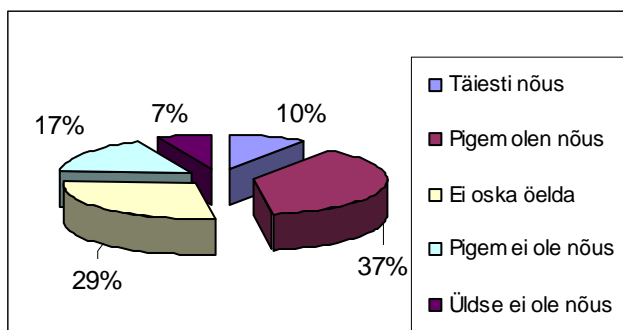

Joonis 5. Rahulolu sisekoolitusteemadega.

⁶³ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Joonis 6. Rahulolu sisekoolitustesemadega piirkondade kaupa.

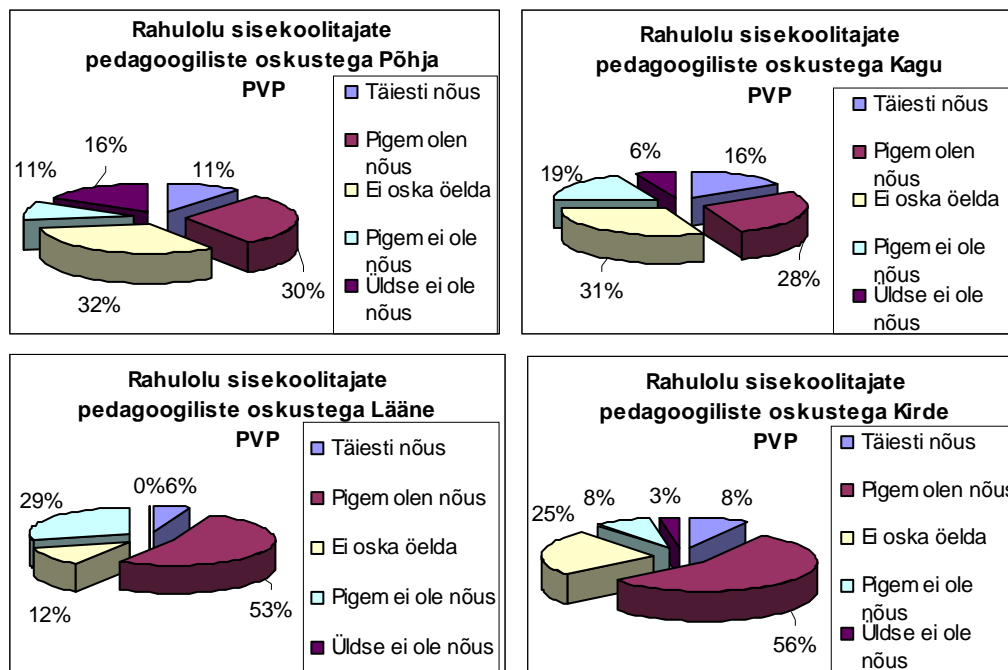

Joonis 7. Rahulolu sisekoolitajate pedagoogiliste oskustega.

Analüüsidest vastuseid küsimusele rahulolu kohta sisekoolitajate pedagoogiliste oskuste kohta, saadi järgmised tulemused: pedagoogiliste oskustega on rahul 47% vastanutest, rahulolematuid on 24% vastanutest (vt joonis 7). Tulem z-testi⁶⁴ tulemusena usaldatav 99% Piirivalvepiirkondade tulemused olid järgmised: kõige suurem rahulolu pedagoogiliste oskustega on Kirde Piirivalvepiirkonnas (64% vastanutest). Järgnes Lääne Piirivalvepiirkond

⁶⁴ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

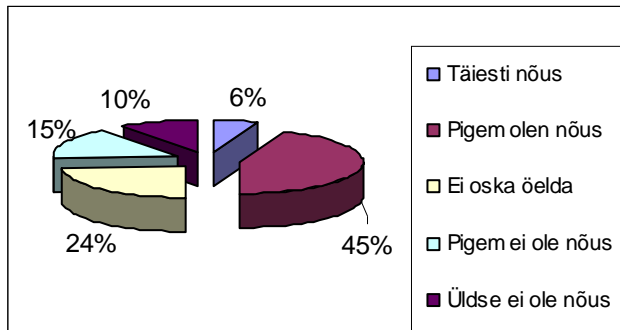
(59%). Vähem rahul ollakse Kagu ja Põhja piirivalvepiirkondades (vastavalt 44% ja 41% vastanutest). (vt joonis 8).

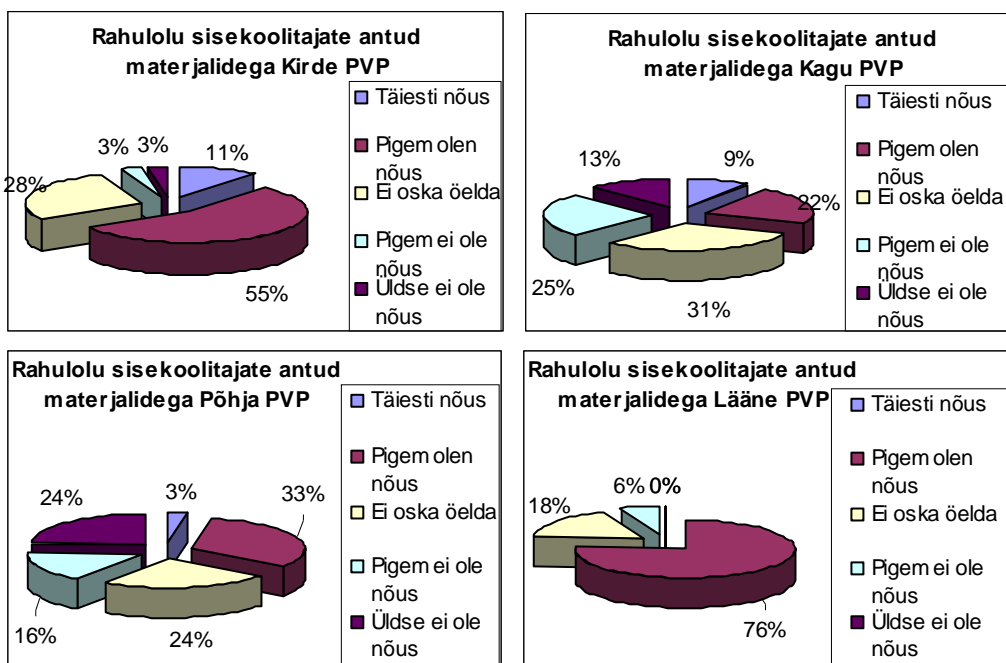
Joonis 8. Rahulolu sisekoolitajate pedagoogiliste oskustega piirivalvepiirkondade kaupa.

Sisekoolitajate antud materjalidega ollakse üldiselt rahul (51% vastanutest) (vt joonis 9). Tulem z-testi⁶⁵ tulemusena usaldatav 99% Kui vaadata tulemusi piirivalvepiirkondade kaupa, ilmnevad erinevused. Lääne ja Kirde Piirivalvepiirkondades ollakse sisekoolitajate antud materjalidega rahul. Tulemused olid järgmised: Lääne Piirivalvepiirkonnas on rahul 76% vastanutest ja Kirde Piirivalvepiirkonnas 66% vastanutest. Rahul ei olda sisekoolitajate poolt antud materjalidega Kagu ja Põhja Piirivalvepiirkondades. Kagu Piirivalvepiirkonnas on rahul 31% vastanutest, rahul ei ole 38% vastanutest ja Põhja Piirivalvepiirkonnas on rahul 36% vastanutest, rahul ei ole 40% vastanutest (vt joonis 10).

⁶⁵ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Joonis 9. Rahulolu sisekoolitajate antud materjalidega.

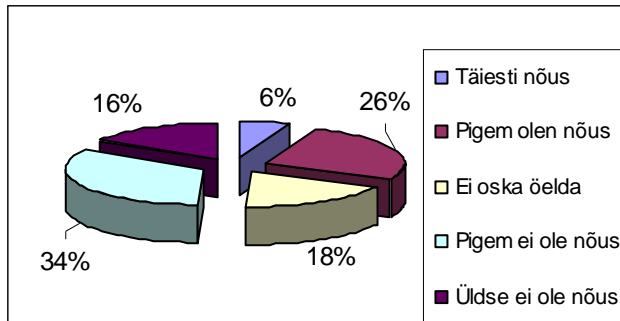

Joonis 10. Rahulolu sisekoolitajate antud materjalidega piirivalvepiirkondade kaupa.

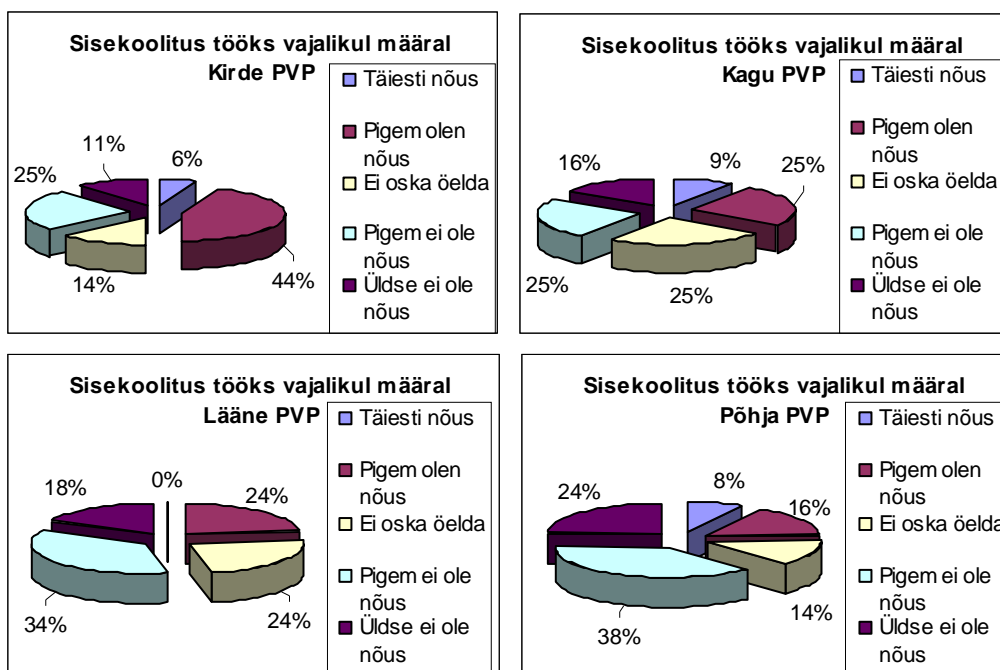
Uurides piirivalveametnikelt, kas nad on saanud sisekoolituse teenistuseks vajalikul määral, saadi järgmine tulemus: 30% vastanutest on saanud sisekoolituse teenistuseks vajalikul määral ja 50% vastanutest ei ole saanud teenistuseks vajalikul määral sisekoolituse (vt joonis 11). Antud tulem ei ole z-testi⁶⁶ tulemusel usaldusväärne. Analüüsides seda küsimust piirivalvepiirkondade kaupa, saadi järgmised tulemused: rahul sisekoolitustega ollakse Kirde Piirivalvepiirkonnas (50% vastanutest). Teistes piirivalvepiirkondades ei olnud rahul sisekoolitustega, arvestades teenistuslikku vajadust. Tulemused olid järgmised: Kagu

⁶⁶ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Piirivalvepiirkonnas on rahul 34% vastanutest, rahul ei ole 41% vastanutest. Põhja Piirivalvepiirkonnas on rahul 24% vastanutest, rahul ei ole 62% vastanutest. Lääne Piirivalvepiirkonnas on rahul 24% vastanutest, rahul ei ole 52% vastanutest (vt joonis 12).

Joonis 11. Sisekoolituse teenistuseks vajalikul määral.

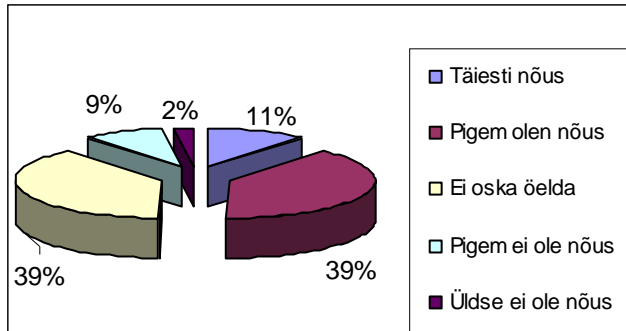

Joonis 12. Sisekoolituse teenistuseks vajalikul määral.

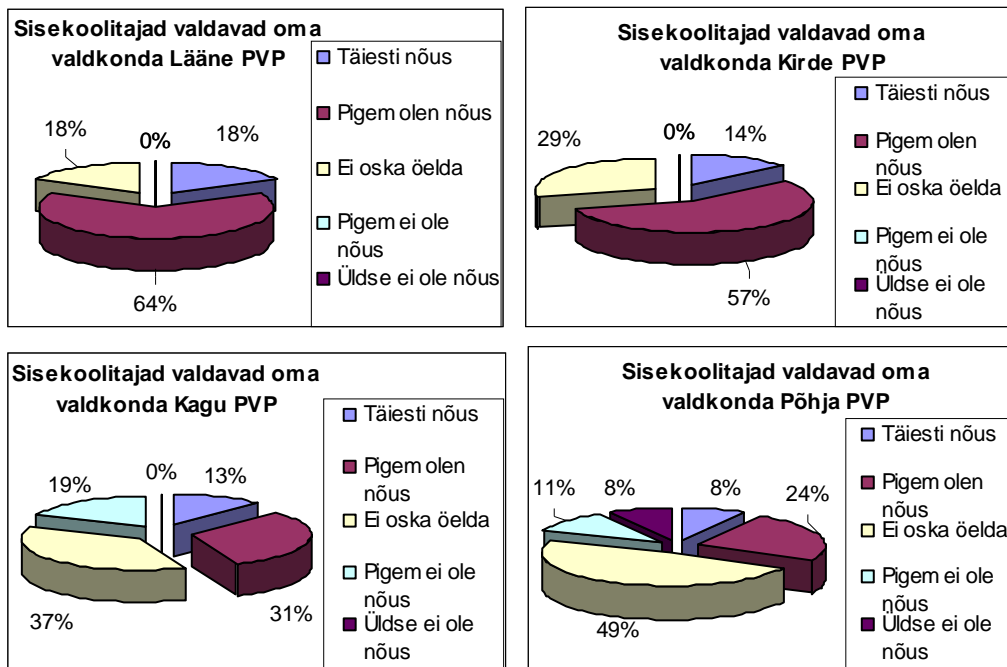
Analüüsidest vastuseid küsimusele, kas sisekoolitajad valdavad oma valdkonda, mida nad õpetavad, saadi järgmised tulemused: 50% vastanutest vastasid, et sisekoolitajad valdavad oma valdkonda ja 11% vastanutest ei olnud sellega nõus (vt joonis 13). Antud tulemus on z-testi⁶⁷ tulemusena usaldusväärne. Vaadates sama küsimuse vastuseid piirivalvepiirkondade

⁶⁷ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

kaupa, olid tulemused järgmised: väga rahul oma sisekoolitajatega olid piirivalveametnikud Lääne ja Kirde piirivalvepiirkondades, kus vastavad näitajad olid 82% Lääne Piirivalvepiirkonnas ja 71% Kirde Piirivalvepiirkonnas. Kagu Piirivalvepiirkonnas oli rahul sisekoolitajate teadmistega 44% vastanutest ja rahul ei olnud 19% vastanutest. Põhja Piirivalvepiirkonnas olid vastavad näitajad 32% ja 19% (vt joonis 14).

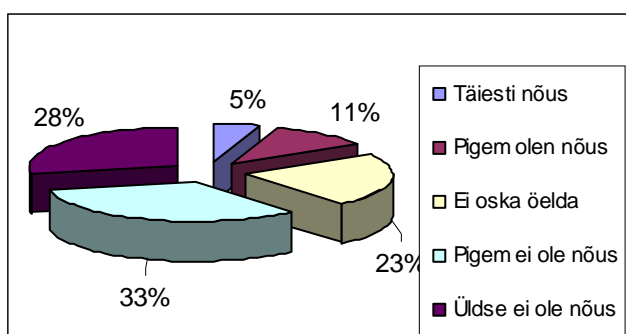
Joonis 13. Sisekoolitajad valdavad oma valdkonda.

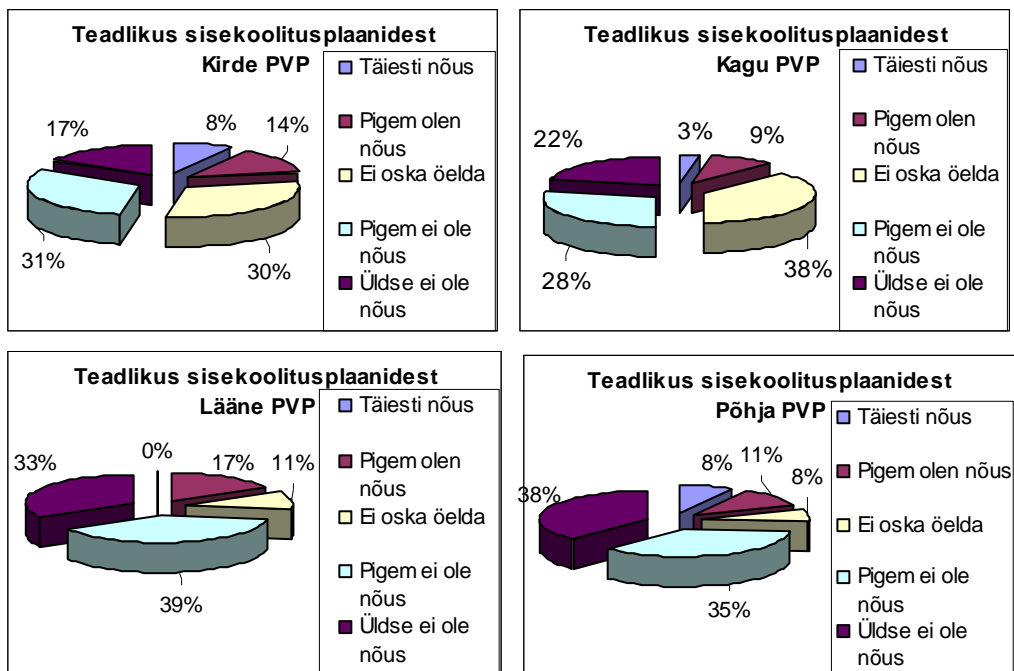
Joonis 14. Sisekoolitajad valdavad oma valdkonda piirivalvepiirkondade kaupa.

Uurides, kui teadlikud on piirivalveametnikud sisekoolitusplaanidest, selgus, et 50% vastanutest ei ole teadlikud sisekoolitusplaanidest. 11% vastanutest on teadlikud, kuid seda on

ilmselt vähe (vt joonis 15). Antud tulem ei ole z-testi⁶⁸ tulemusena usaldusväärne. Analüüsidest sama probleemi piirivalvepiirkondade kaupa, selgus, et kõige teadlikumad olid sisekoolitusplaanidest Kirde Piirivalvepiirkonna ametnikud (22% vastanutest). Kõige vähem informeeritud olid Kagu Piirivalvepiirkonna piirivalveametnikud. 11% vastanutest teadis sisekoolitusplaanidest, 73% vastanutest ei teadnud Põhja Piirivalvepiirkonnas sisekoolitusplaanidest midagi. Lääne Piirivalvepiirkonnas oli see näitaja peaaegu sama ehk 72% vastanutest ei teadnud sisekoolituste plaanidest midagi (vt joonis 16).

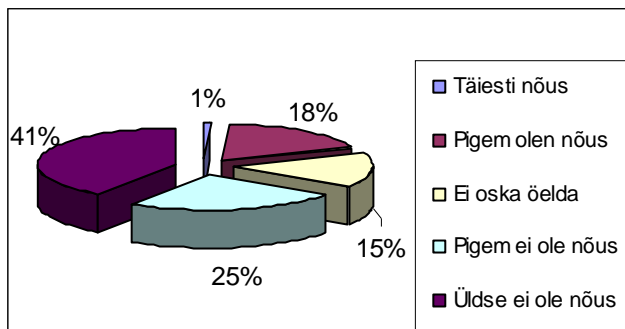
Joonis 15. Teadlikus sisekoolitusplaanidest.

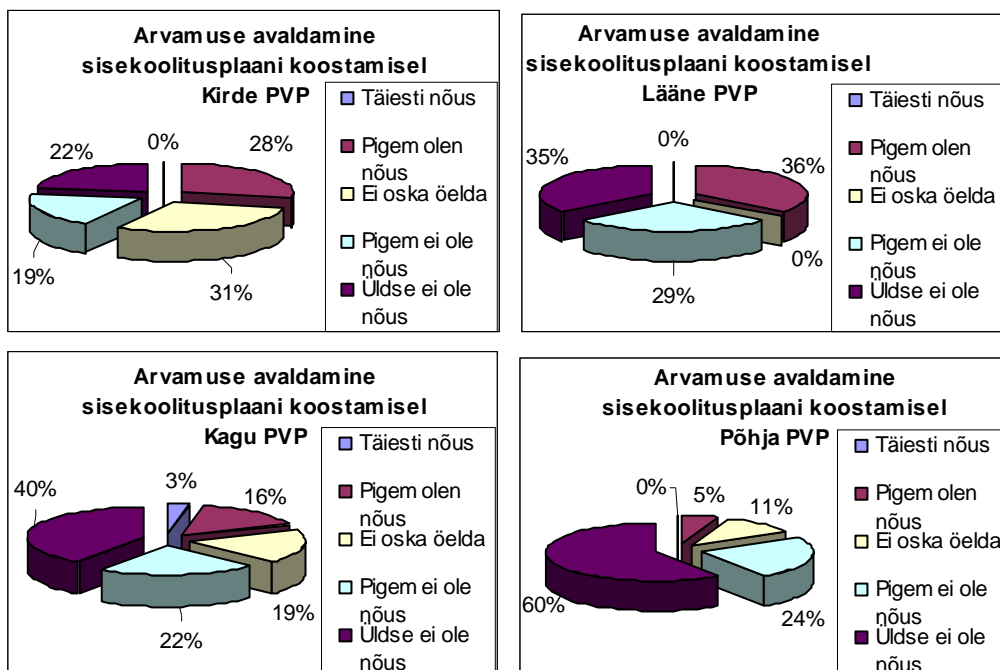
Joonis 16. Teadlikus sisekoolitusplaanidest piirivalvepiirkondade kaupa.

⁶⁸ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Uurides, kui palju on saanud piirivalveametnikud avaldada arvamust sisekoolitusplaanide koostamisel, olid tulemused järgmised: 19% vastanutest olid saanud arvamust avaldada, 66% vastanutest ei olnud saanud seda teha (vt joonis 17). Antud tulem ei ole z-testi⁶⁹ tulemusena usaldusväärne Kui sama küsimuse vastust vaadelda piirivalvepiirkondade kaupa, on tulemused samasuguse väärtusega. Kõige selgem avalduse mittevõimalikkus on Põhja Piirivalvepiirkonna ametnike seas (84% vastanutest). Kagu ja Lääne Piirivalvepiirkonnas on sama näitaja vastavalt 62% ja 64% vastanutest. Kirde Piirivalvepiirkonnas ei oska 31% vastajatest antud küsimuses seisukohta võtta (vt joonis 18).

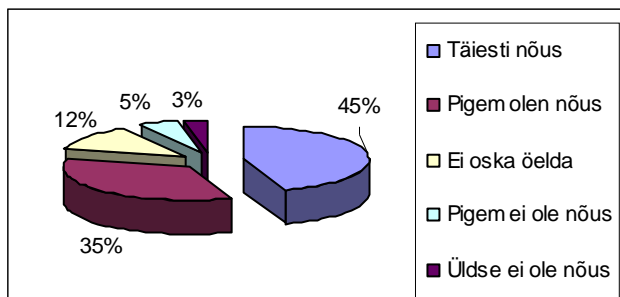
Joonis. 17. Arvamuse avaldamine sisekoolitusplaanide koostamisel.

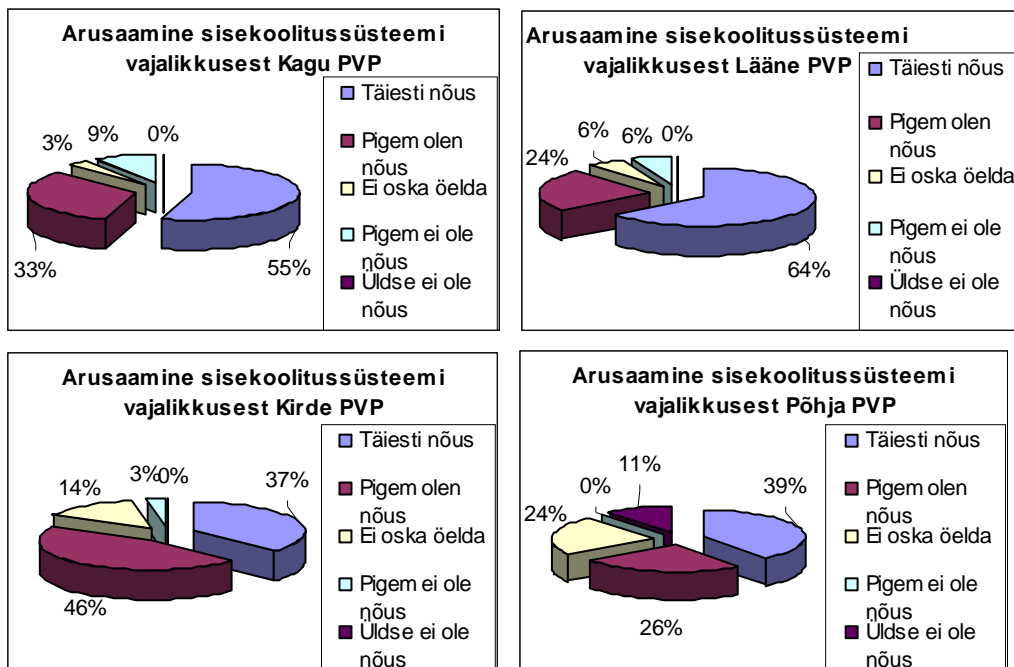
⁶⁹ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Joonis 18. Arvamuse avaldamine sisekoolitusplaanide koostamisel piirivalvepiirkondade kaupa.

Uurides piirivalveametnikelt, kas sisekoolitussüsteem on vajalik, saadi järgmised tulemused: 80% vastanutest saavad sisekoolitussüsteemi vajalikkusest aru, 8% vastanutest vajalikkust ei mõista (s.t ei pea sisekoolitussüsteemi vajalikuks) (vt joonis 19). Tulem usaldatav z-testi⁷⁰ tulemusena 99%. Kui analüüsida sisekoolitussüsteemi vajalikkust piirivalvepiirkondade kaupa, selgub, et Kagu, Lääne, Kirde Piirivalvepiirkondades peavad enamik piirivalveametnikest sisekoolitussüsteemi oluliseks. Kõigis neis piirkondades oli tulem üle 80%. Ainult Põhja Piirivalvepiirkonnas oli tulem madalam (65% vastanutest) (vt joonis 20).

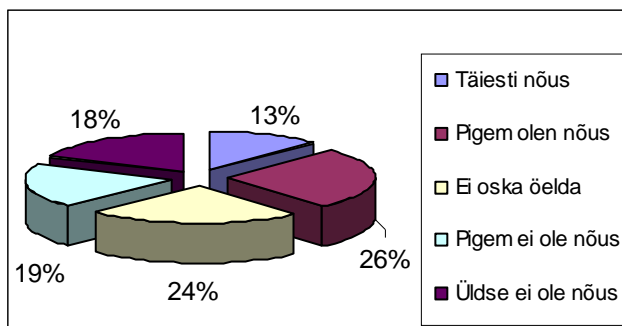
Joonis 19. Arusaamine sisekoolituse vajalikkusest.

⁷⁰ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

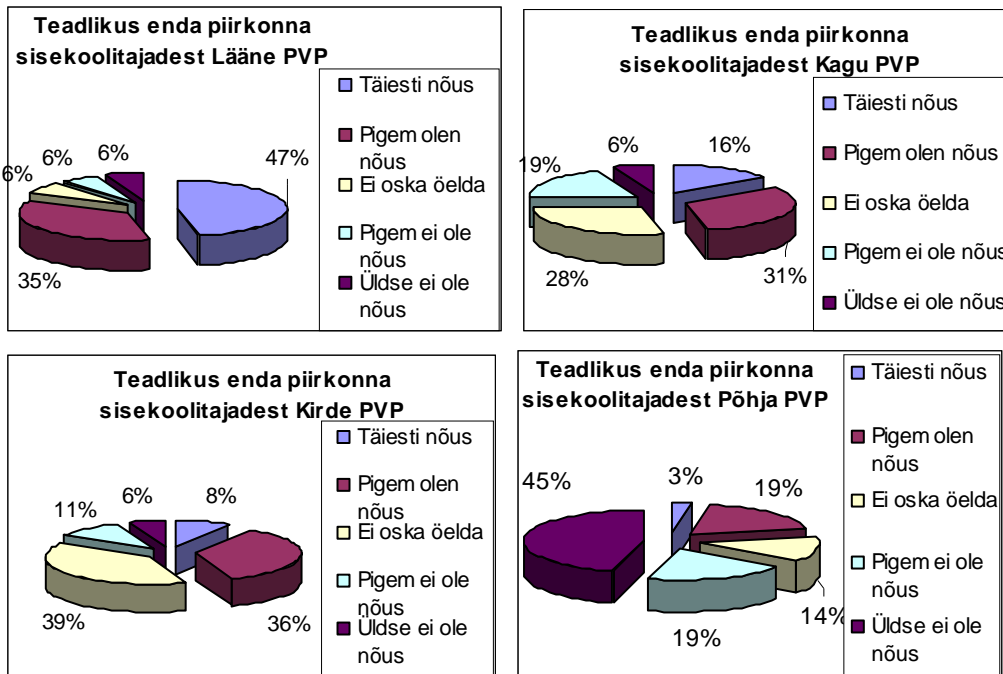
Joonis 20. Arusaamine sisekoolitussüsteemi vajalikkusest piirivalvepiirkondade kaupa.

Uurides, kas piirivalveametnikud on teadlikud oma piirivalvepiirkonna sisekoolitajatest, selgus, et 39% vastanutest teab, 37% vastanutest ei tea ja 24% ei oska öelda (vt joonis 21). Antud tulem ei ole z-testi⁷¹ tulemusena usaldatav. Vaadates sama piirivalvepiirkondade kaupa, selgub, et kõige teadlikumad oma sisekoolitajatest on Lääne Piirivalvepiirkonna piirivalveametnikud (82% vastanutest). Kagu ja Kirde Piirivalvepiirkondades on tulemus suhteliselt sarnane. Kagu Piirivalvepiirkonnas teavad 47% vastanutest ja Kirde Piirivalvepiirkonnas 44% vastanutest oma piirkonna sisekoolitajaid. Kirde Piirivalvepiirkonna omapäraks on veel see, et 39% vastanutest ei oska öelda, kas nad teavad oma piirkonna sisekoolitajaid või ei. Põhja Piirivalvepiirkonnas aga 22% vastanutest teab ja 64% vastanutest ei tea oma piirkonna sisekoolitajaid (vt joonis 22)

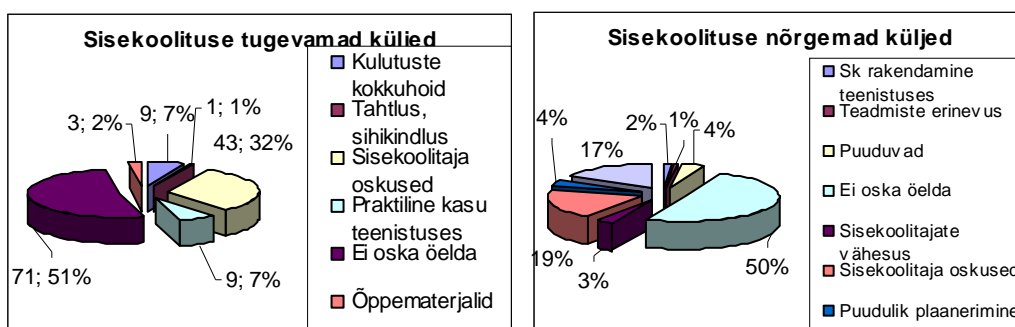
Joonis 21. Teadlikkus enda piirkonna sisekoolitajatest.

⁷¹ A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

Joonis 22. Teadlikkus enda piirkonna sisekoolitajatest piirkondade kaupa.

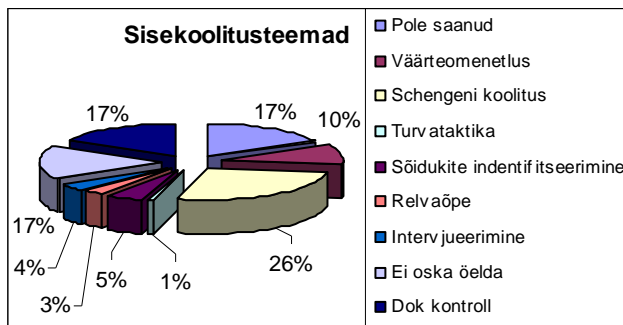
Uurides sisekoolituse tugevamaid ja nõrgemaid külgi, võib öelda, et piirivalveametnikud ei osanud nendele küsimustele vastata. Mõlema küsimuse puhul 50% vastanutest ei osanud öelda sisekoolitussüsteemi tugevamaid ega nõrgemaid külgi (vt joonis 23). Tugevamaid külgi vaadates peetakse oluliseks sisekoolitaja oskusi (32% vastanutest). Samas peetakse sisekoolitaja oskusi ka kõige nõrgemaks küljeks (19% vastanutest). Tugevamateks külgedeks peetakse praktilist kasu teenistuses (7% vastanutest), kulutuste kokkuhoidu (7% vastanutest) ja õppematerjale (2% vastanutest).

Joonis 23. Sisekoolituse nõrgemad ja tugevamad küljed.

Nõrgemateks külgedeks peale sisekoolitajate oskuste peetakse veel sisekoolituste kordsust ehk vähesust (17% vastanutest), puudulikku planeerimist (4% vastanutest) ja sisekoolitajate vähesust (3% vastanutest). 4% vastanute arvates nõrgemad küljed sisekoolituses puuduvad.

Uurides, mis valdkondades on piirivalveametnikud saanud sisekoolitusi, saadi järgmine tulemus (vt joonis 24).

Joonis 24. Sisekoolitusteemad.

Kõige rohkem on läbi viidud Schengeni teemalisi sisekoolitusi (26%), järgneb dokumentide kontroll (17% vastanutest). Sama hulk vastajaid ei oska öelda, mis sisekoolitusi nad on saanud ja sama hulk pole enda arvates sisekoolitustel osalenud. Ära on märgitud veel sisekoolitusteemadest turvataktika, sõidukite identifitseerimine, relvaõpe ja intervjueerimine. Seda vastust mõjutas see, kas piirivalveametnikud olid saanud koolitust sisekoolitajatelt või väliskoolitajatelt.

3.4 Uurimustulemuste kokkuvõte

Antud uurimus tugines lõputöös püstitatud probleemile: Kuidas on piirivalveametis rakendunud sisekoolitussüsteem?

Probleemile leiti lahendus selgitades ankeetküsitluse abil piirivalveametnike arusaamist ja rahulolu sisekoolitussüsteemiga. Küsitluse läbiviimisel ei tehtud piiranguid ametikohast või aastmest tulenevalt. Uurimuses osales 9.31% piirivalveteenistuses olevatet piirivalveametnikest.

Uurimusest selgus, et piirivalveametnikud ei ole rahul sisekoolitussüsteemiga. Erinevused on piirivalvepiirkondade kaupa, kuid rahulolematu on selge.

Uurimus näitas, et rahul ollakse sisekoolitusteemadega. Kuid kui vaadata sama küsimust piirivalvepiirkondade kaupa, selgub, et rahul ei olda sisekoolitusteemadega Põhja Piirivalvepiirkonnas.

Sisekoolitajate pedagoogiliste oskustega jäädid rahule. Rahul oldi oma sisekoolitajate oskustega Lääne ja Kirde Piirivalvepiirkondades, rahulolematud aga Põhja ja Kagu Piirivalvepiirkondades.

Sisekoolitajate antud materjalidega ollakse rahul. Piirivalvepiirkondade kaupa on tulemused erinevad. Lääne ja Kirde Piirivalvepiirkondades ollakse sisekoolitajate antud materjalidega rahul. Rahul ei olda sisekoolitajate antud materjalidega Kagu ja Põhja Piirivalvepiirkondades.

Sisekoolituse teenistuseks vajalikul määral saadud ei ole. Ainuke piirivalvepiirkond, kus olukord parem on, on Kirde Piirivalvepiirkond. Kõige rahulolematud olid Põhja Piirivalvepiirkonna piirivalveametnikud.

Sisekoolitajate poolt õpetatava aine valdamisega jäädid rahule. Väga rahul olid oma sisekoolitajate teadmistega Lääne ja Kirde Piirivalvepiirkonnad.

Sisekoolitusplaanidest ei ole piirivalveametnikud teadlikud ja nad ei ole saanud avaldada arvamust sisekoolitusplaanide koostamisel. Sisekoolituse vajalikkusest on piirivalveametnikud aru saanud ja peavad seda vajalikuks.

Piirivalveametnikud ei tea oma piirkonna sisekoolitajaid. Ainukesena teab oma piirkonna sisekoolitajaid Lääne piirivalvepiirkond. Kirde Piirivalvepiirkonnas ei osata öelda, kas teatakse või mitte, ja Põhja Piirivalvepiirkonnas ei teata praktiliselt üldse oma piirkonna sisekoolitajaid.

Uurides sisekoolituse tugevamaid ja nõrgemaid külgi, selgus, et enamik piirivalveametnikest ei osanud arvamust avaldada. Nii tugevaks kui ka nõrgaks küljeks peeti sisekoolitaja oskusi. Samuti ei osata eristada sisekoolitusi ja väljastpoolt organisatsiooni sisse ostetud koolitusi.

Uuringu usaldatavuse kontrollimiseks kasutas autor z-testi.⁷² (vt lisa 2)

⁷² A. Kõverjalg 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia lk. 56- 60

KOKKUVÕTE

Antud lõputöö eesmärk oli välja selgitada, kas sisekoolitussüsteem on piirivalves rakendunud ja uuriti sisekoolitussüsteemi teadlikkust piirivalveametnike seas.

Eesmärkide saavutamiseks uuriti kirjandust ja piirivalve normdokumente. Läbi viidi kirjalik empiiriline uurimus, selgitamaks sisekoolitussüsteemi rakendumist ning piirivalveametnike rahulolu sisekoolitussüsteemiga.

Kogutud andmete analüüsi põhjal võib järeldada, et sisekoolitussüsteem ei ole käivitanud tervikuna terves piirivalves. Praegu toimiva sisekoolitussüsteemiga piirivalveametnikud rahul ei ole. Piirivalveameti peadirektori poolt on välja antud sisekoolitust reguleerivaid käskkirju, kuid nendest tulenevaid kohustusi ei ole täidetud. Hea on tõdeda, et struktuuriüksustes ja osades piirkondades sisekoolitused toimivad.

Probleemiks on asjaolu, et piirivalveametnikud ei ole teadlikud sisekoolitusplaanidest ja nad ei ole saanud avaldada arvamust sisekoolitusplaanide koostamisel. Sellest tulenevalt ei ole piirivalveametnikud saanud sisekoolitusi teenistuseks vajalikul määral. Samuti ei ole piirivalveametnikel ülevaadet sisekoolitajatest ja sisekoolitussüsteemist tervikuna. Väite, et piirivalveametnikud ei ole saanud aru sisekoolitussüsteemist, võib teha küsitlusest, kus enim oli märgitud vastus: „ei oska öelda”.

Mõned probleemid on tingitud sellest, et sisekoolitajad teevad oma tööd peamiselt põhiülesannete kõrvalt ja vaatamata Piirivalveameti peadirektori käskkirjaga kinnitatud juhendile, ei võimalda allüksuste ülemad ettevalmistuse aega sisekoolitajatele õppematerjalide ettevalmistamiseks. Sellest tulenevalt ei jää sisekoolitajatele koolituste ettevalmistamiseks piisavalt aega ja ei ole võimalik ka sisekoolitusi läbi viia.

Õppematerjalide koostamine on sisekoolitajate kohustuseks, sest täiendõppe läbiviimiseks puuduvad piirivalvepiirkondades ühtsed õppematerjalid ja Piirivalveameti koolitusarendusjaoskond ei ole käivitanud ühtsete õppematerjalide koostamise süsteemi. Praegusel hetkel valmistavad erinevad sisekoolitajad ise endale ette õppematerjale ning sellest tulenevalt antakse ühte ja sama valdkonda erinevalt.

Positiivse küljena võiks esile tuua seda, et enamiku piirivalveametnike arvates on sisekoolitussüsteem vajalik.

Tänase päeva seisuga on puudu vajalikul määral sisekoolitajaid, kes viiksid läbi täiendõpet struktuuriüksuste siseselt.

Järeldused:

1. Piirivalves ei ole käivitunud süsteemne sisekoolitajate süsteem.
2. Piirivalveametnikud ei ole rahul praegu toimiva sisekoolitussüsteemiga.
3. On olemas vastavasisulised Piirivalveameti peadirektori käskkirjad, mis reguleerivad sisekoolitust, kuid neid ei täideta täies mahus.
4. Piirivalves puudub ühtne õppematerjalide register sisekoolitajatele.
5. Sisekoolitajatele ei eraldata sisekoolitusmaterjalide ettevalmistamiseks vajalikku aega.
6. Sisekoolitajad tegelevad täiendõppe läbiviimisega põhitöö kõrvalt, mis vähendab koolituse kvaliteeti.
7. Osades piirkondades on välja kujunenud nn universaalsed koolitajad, mis alati ennast ei õigusta.
8. Puudub sisekoolitajate hindamise ja atesteerimise süsteem, s.t igäüks võib koolitusi läbi viia.

Ettepanekud:

1. Välja töötada sisekoolitusplaanide koostamise juhend, et piirivalveametnik saaks avaldada oma arvamust.
2. Propageerida sisekoolitussüsteemi struktuuriüksustes.
3. Kaardistada piirivalves sisekoolitajad, et kasutada neid erinevates piirkondades.
4. Suurendada piirkondade vahel sisekoolituselast koostööd.
5. Töötada välja piirkondades sisekoolitust reguleerivad juhendid.
6. Määratleda sisekoolitajate arv piirkonnas või regioonis.
7. Moodustada töögrupp piirivalveametnikele vajaliku täiendõppe mahu väljatöötamiseks ja see süstematiseerida.

Sisekoolitussüsteemi peab rajama organisatsioonis nii, et iga organisatsiooni liige saab anda oma panuse. Sisekoolitussüsteem peab toimima töörühmade tasandil nii piirivalveametis kui ka piirivalvepiirkondades. Töörühma kuuluvad sisekoolitajate esindus, piirivalveametnike

esindus ja juhtkond. Sellise koosluse loomisel saab organiseerida ametnikele vajalikke koolitusi. Oluline on koolituste kvaliteet mitte kvantiteet.

RESÜMEE

The Estonian Public Service Academy

College: The Boarder Service Collage	Date: May 2008
Title: Internal training system in Boarder Guard and its implementation.	
Author: Andrus Reimaa	signature:
<p>Term paper</p> <p>Present term paper is submitted on 55 pages. The list of references has 38 nominations. There are 24 figures and 2 supplements to the work. The term paper is written in Estonian language and the resume is given in English language.</p> <p>The research subject of this term paper is Estonian Boarder Guard's internal training system.</p> <p>The subjects of research: current state of internal training system and the boarder service officials' satisfaction with it.</p> <p>The aim of this paper is to find out the current experience of implementing the internal training system in Estonian Boarder Guard, its effects and the boarder service officials' satisfaction with it.</p> <p>To achieve these aims the necessary literature and documents on this subject were reviewed, questionnaires were handed out and the results were analyzed.</p> <p>The results of this research showed, that the internal training system has not taken effect in the whole boarder service. The boarder service officials are not satisfied with the current internal training system.</p> <p>This research can be used in analysis of internal training system, it gives an appropriate overview of the training system's current status and it enables to make necessary changes for making the internal training system more adapted to purpose.</p>	
Keywords: internal training system, personnel training, trainer/teacher, internal trainer, training necessity, planning, lifelong training.	
Place of conservation/preservation: The Boarder Service Collage under The Estonian Public Service Academy	
Allowed to the defense of the thesis: Tutor: signature:	

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. Hirsijärvi, S jt. 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Kirjastus Medicina, lk 185 – 187
2. Jõemaa, K. 2006 Piirivalve vajab sisekoolitajaid. – Piirivalveleht, aprill, nr.22 (44)
3. Kõverjalg, A 1994. Teadustöö metoodika alused II. Tallinn Eesti Riigikaitse Akadeemia.
4. Lõhmus, M. Simson, L., Vigla, H. 2002 Kaasaegne juhtimine ja personali koolitus. Tallinn: OÜ Vastus
5. Martsik, M. 2001. Eesti piirivalveametnike kaasaegset kutsekoolitust tagavad normdokumendid. [Magistritöö] Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.
6. Märja, T, Lõhmus, M, Jõgi, L 2003. Andragoogika. Tallinn. Ilo
7. Piirivalveamet. 2000. Piirivalve päevik 1990-2000

Kasutatud dokumendid

1. „Kagu Piirivalvepiirkonna põhimääruse muutmine”. Siseministri 11.05.2005 määrus nr. 52
2. „Kirde Piirivalvepiirkonna põhimääruse kinnitamine”. Siseministri 10.12.2007 määrus nr. 77
3. Dokumendi kontrolli alase täiendõpe läbiviijad. Piirivalveameti Piiriosakonna ülema kiri 04.02.2003 nr. 1.1-11-2/1225
4. Ettekanne. Piirivalveameti Õppejaoskonna vanemohvitseri kapten A. Sireli ettekanne Piirivalveameti staabiülemale 25.03.2004
5. Kirde Piirivalvepiirkonna sisekoolitajate määramine. Kirde Piirivalvepiirkonna ülema 26.09.2006 käskkiri nr.275-P
6. Koolituse korraldamine. Piirivalveameti Peadirektori käskkiri 14.11.2003 nr.1114-P
7. Koolituse protseduurireeglite kinnitamine. Piirivalveameti Peadirektori käskkiri 08.01.2003 nr. 6
8. Koolitusele suunamine. Piirivalveameti Peadirektori käskkiri 14.04.2001 nr. 471-P
9. Kutseõppe Piirivalveametnik I korraldamine. Kagu Piirivalvepiirkonnas. Kagu Piirivalvepiirkonna ülema 20.02.2008 käskkiri nr. 38

10. Peadirektori 03.02.2006 käskkirja nr 44 kehtetuks tunnistamine. Sisekoolitajatele lisatasu maksmise korra kinnitamine. Piirivalveameti Peadirektori 20.03.2007.a käskkiri nr 73
11. Piirilaht. U. 2002. Võimalikud sisekoolitaja kandidaadid Piirivalveameti ja piirivalveasutustes. Nimekiri koostatud 2002 aasta Piirivalveameti õppejaoskonna tellimusel.
12. Piirivalve 2007 prioriteetsete koolitusvaldkondade kinnitamine. Piirivalveameti peadirektori 20.03.2007.a käskkiri nr.2-UK
13. Piirivalve sisekoolitajate koolituse II päev. Piirivalveameti Peadirektori 14.03.2007.a korraldus nr. 58-K
14. Piirivalve sisekoolitajate tasustamine. Piirivalveameti Koolitus-arendusjaoskonna ülema 14.03.2007 kiri nr. 3.3-5/1759 Eelarvejaoskonna juhatajale.
15. Piirivalve sisekoolitajatele lisatasu maksmise kord. Piirivalveameti Peadirektori 03.02.2006.a käskkiri nr.44
16. Piirivalvealase koolituse ühtseks tervikuks liitmise visioon. Tallinn 2004
17. Piirivalveameti Piiriosakonna ülema hr. U. Kaskpeit kiri 04.02.2003 nr. 1.1-11-2/1225
18. Sirendi. M. 2007. Sisekoolitussüsteem Kagu Piirivalvepiirkonnas. Autori üleskirjutis. Valga, 05.05.2007
19. Sisekoolitajad Kagu Piirivalvepiirkonnas. Kagu Piirivalvepiirkonna ülema 26.04.2006 käskkiri nr. 5
20. Sisekoolitajate määramine. Kirde Piirivalvepiirkonna ülema 03.03.2008 käskkiri nr. 70-P
21. Sisekoolitajate määramine. Lääne Piirivalvepiirkonna ülema 04.02.2008 käskkiri nr. 8-K
22. Sisekoolituskorra kinnitamine Kagu Piirivalvepiirkonnas. Kagu Piirivalvepiirkonna ülema 17.07.2007 käskkiri nr. 120
23. Siseministeerium. 2004. Piirivalve arengusuunad 2007 (2008).
24. Täiendõppe kursuse õppekava kinnitamine. Piirivalveameti peadirektori 13.11.2006 käskkiri nr. 508
25. Vaher. T. 2007. Sisekoolitussüsteem Lääne Piirivalvepiirkonnas. E-mail, 02.05.2007
26. Öövel. Z. 2007. Sisekoolitussüsteem Põhja Piirivalvepiirkonnas. E-mail, 02.05.2007

Interneti materjalid

1. Piirivalveamet. Kutsealane eelkoolitus. <http://www.pv.ee/index.php?page=192>
05.05.2007
2. Piirivalveamet. Arhiiv. Narva-Jõesuu Õppekeskus lõpetab tegevuse.
www.pv.ee/index.php?page=173&action=article&article_id=835 05.05.2007
3. Sisekaitseakadeemia. Piirivalvekolledž . Õpingud.
<http://piirivalve.sisekaitse.ee/?id=921> 05.05.2007
4. Sisekaitseakadeemia. Piirivalvekolledž. Rakenduskõrghariduseõpe.
<http://piirivalve.sisekaitse.ee/?id=933> 05.05.2007
5. Sisekaitseakadeemia. Piirivalvekolledž. Täiendõpe
<http://piirivalve.sisekaitse.ee/?id=934> 05.05.2007

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsitlus

Lp piirivalveametnik!

Käesolev uurimus viiakse läbi Sisekaitseakadeemia piirivalvekolledži üliõpilase Andrus Reimaa lõputöö raames. Ankeedi eesmärk on uurida piirivalve sisekoolitussüsteemi senist tulemuslikkust ja piirivalveametnike rahulolu selle süsteemiga.

Teie arvamus on oluline ja aitab kaasa sisekoolitussüsteemi tulemuslikkuse hindamisele ja rahulolu uurimisele.

Küsimustikule vastamine on anonüümne ning tulemusi kasutatakse Sisekaitseakadeemia piirivalvekolledži lõputöö “Sisekoolitussüsteem Piirivalveametis ja selle tulemuslikkus.” koostamisel. Palume valida valikvastustega küsimustes Teile sobivaim variant ja märkida see ristikesega, kus seda pole võimalik teha, seal lisage omapoolne kommentaar.

Teid ette tänades,

Andrus Reimaa

Sisekaitseakadeemia piirivalvekolledži III kursuse üliõpilane.

andrus.reimaa@kagu.pv.ee

1.Sugu: N M

2.Vanus: kuni 30 30-40 40-50 üle 50

3.Kui pikk on Teie piirivalveteenistuse staaž

kuni 2 aastat 2-5 aastat 5-10 aastat üle 10 aasta

4. Teenistukoht

.....

Palun hinda järgnevaid väiteid 5 palli skaalal

Jrk. nr	Väited	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Ei oska öelda	Pigem olen nõus	Täiesti nõus
		1	2	3	4	5
5	Olen rahul sisekoolitusesüsteemiga minu struktuuriüksuses					
6	Olen rahul sisekoolitustel antud teadmistega					
7	Olen rahul sisekoolitajate antud materjalidega					
8	Olen rahul sisekoolituse teemadega					
9	Olen rahul sisekoolitajate pedagoogiliste oskustega					

Jrk. nr	Väited	Üldse ei ole nõus	Pigem ei ole nõus	Ei oska öelda	Pigem olen nõus	Täiesti nõus
		1	2	3	4	5
10	Olen saanud oma tööks vajalikul määral sisekoolitusi					
11	Olen teadlik sisekoolitusplaanidest					
12	Olen saanud avaldada arvamust sisekoolitusplaani koostamisel					
13	Saan aru sisekoolitussüsteemi vajalikkusest					
14	Olen teadlik enda piirkonna sisekoolitajatest					
15	Sisekoolitajad valdavad oma valdkonda.					

16. Mis teemal sisekoolitusi oled saanud (reasta kordsuse järgi)?

.....

.....

.....

.....

17. Millised on sisekoolitussüsteemi tugevamad küljed Teie arvates?

.....
.....
.....
.....

18. Millised on sisekoolitussüsteemi nõrgemad küljed Teie arvates?

.....
.....
.....
.....

TÄNAME!

Lisa 2. Uurimustulemuste usaldatavuse kontroll z-testi abil.

Hinnatavad näitajad	Ekspertide hinnangud					Redutseeritud hinnangud			z-test	Usaldusväärsuse %
	+2	+1	0	-1	-2	+	0	-		
Rahulolu sisekoolitussüsteemiga	6	28	26	38	28	34	26	66	2,0	>95%
Rahulolu sisekoolitustel antud teadmistega	14	66	20	29	7	80	20	36	4,0	>99%
Rahulolu sisekoolitusmaterjalidega	8	60	33	21	14	68	33	35	3,2	>99%
Rahulolu sisekoolitusteemadega	9	60	33	21	14	69	33	35	3,2	>99%
Rahulolu sisekoolitajate pedagoogiliste oskustega	13	52	39	23	9	65	39	32	3,2	>99%
Olen saanud vajalikul määral sisekoolitusi	8	36	25	45	22	44	25	67	-2,3	<95%
Olen teadlik sisekoolitusplaanidest	7	15	31	46	38	22	31	84	-6,1	<95%
Olen saanud avaldada arvamust sisekoolitusplaanide koostamisel	1	25	21	34	55	26	21	89	-6,0	<95%
Saan aru sisekoolitussüsteemi vajalikkusest	61	48	17	7	4	109	17	11	8,9	>99%
Olen teadlik enda piirkonna sisekoolitajatest	17	36	32	26	25	53	32	51	0,1	<95%
Sisekoolitajad valdavad oma valdkonda	15	53	52	12	3	68	52	15	5,7	>99%